

Bijlagen

INHOUDSTAFEL

I	ANALYSES SECTORSTUDIE NATUUR	1
1	Methodiek sectorstudie natuur	1
2	Integrale benadering natuur.....	1
3	Ruimtelijk-natuurlijke structuur op macroniveau.....	2
4	Historisch bodemgebruik en relictten	2
4.1	Historisch bodemgebruik	2
4.2	Relictten	4
5	Structuurbepalende natuur- en boscomplexen	5
6	Ecologische infrastructuur	7
6.1	Definitie van ecologische infrastructuur	7
6.2	Typering van de ecologische infrastructuur in Kasterlee	7
7	Ecologische processen	8
II	INVENTARIS SECTORSTUDIE LANDSCHAP	11
III	ANALYSES SECTORSTUDIE LANDBOUW	12
1	Methodiek sectorstudie landbouw	12
2	Landbouweconomische analyse	12
2.1	Agrarische productie en bodemgebruik: recente evolutie en trends.....	12
2.2	Profiel van de landbouwbedrijven	20
2.3	Agrarische subsectoren.....	21
3	Ruimtelijke analyse.....	22
3.1	Bodem en bodemgeschiktheid.....	22
3.2	Ruimtelijke analyse van de cultuurgronden	23
3.3	Ruimtelijke spreiding van de landbouwbedrijfstypes	24
4	Agrarische eenheden	25
IV	ANALYSES SECTORSTUDIE RECREATIE.....	26
1	Methodiek sectorstudie recreatie.....	26
2	Verenigingsleven	27
3	Inventaris recreatieve infrastructuur.....	29
3.1	Wandel- en fietsroutes.....	29
3.2	Sportinfrastructuur	30
3.3	Jeugdinfrastructuur.....	30
3.4	Socio-culturele infrastructuur.....	31
3.5	Horeca.....	31
3.6	Verblijfsrecreatieve infrastructuur	31
3.7	Weekendverblijven	32
3.8	Recreatieve voorzieningen in open ruimte.....	32
V	ANALYSE WONINGBEHOEFTESTUDIE	33
1	Methodiek	33
2	Demografische ontwikkelingen.....	34
2.1	Bevolkingsevolutie.....	34
2.2	Actuele bevolkingssamenstelling.....	37
3	Ontwikkelingen in het woningbestand.....	40
3.1	Aantallen.....	40
3.2	Ouderdom.....	40
3.3	Aard van de woningen	41
3.4	Comfort.....	41
3.5	Beheersvorm.....	41
3.6	Perceelsoppervlakten voor bewoning.....	42
4	Bouw-, verkavelings- en verkoopactiviteiten	44
4.1	Bouw- en verkavelingsvergunningen	44
4.2	Realisatiegraden van verkavelingen	44
4.3	Evolutie van de verkoopprijzen voor bouwgronden	44
4.4	Evolutie van de verkoopprijzen voor woningen	45
VI	ANALYSE GEMEENSCHAPSVOORZIENINGEN	47
1	Definitie	47
2	Planningscontext	47
3	Openbare nuts- en gemeenschapsvoorzieningen in Kasterlee.....	48
VII	KRACHTLIJNEN VAN HET MER EXPRESWEG N19 SECTIE KASTERLEE-GEEL.....	51
1	Inhoud van het MER	51
2	Samenvatting van de besluiten	51
VIII	BEKNOPT E VALUATIE VAN DE ZOEKZONES VOOR LOKALE BEDRIJVIGHEID	55

IX INDICATIEVE LIJST MERKWAARDIGE GEBOUWEN .....57**X VERSLAGEN.....59**

1	Overleg met AMINAL m.b.t. de visie open ruimte.....	59
2	Verslag plenaire vergadering	59

Overzicht tabellen

Tabel 1:	evolutie van het bodemgebruik en de graad van natuurlijkheid tussen 1777 en 2000	3
Tabel 2:	relicten.....	4
Tabel 3:	structuurbepalende natuur- en boscomplexen in Kasterlee en omgeving..	5
Tabel 4:	gebieden met (potentiële) veenvorming.....	9
Tabel 5:	aandachtsgebieden infiltratie en kwel.....	9
Tabel 6:	alluviale gebieden i.f.v. winteroverstroming: natuurlijke overstromingsgebieden	10
Tabel 7:	totale oppervlakte cultuurgrond	12
Tabel 8:	Evolutie van de oppervlakte weiland en grasland.....	13
Tabel 9:	evolutie weiland, granen voor dierlijke consumptie en voedergewassen.	13
Tabel 10:	evolutie van de maïsteelt	14
Tabel 11:	evolutie van de teeltoppervlaktes onder glas	14
Tabel 12 :	teelten voor menselijke consumptie.....	14
Tabel 13:	evolutie van het aantal runderen en rundveebedrijven	15
Tabel 14:	evolutie van het aantal mestklaveren en kalverbedrijven.....	15
Tabel 15:	evolutie van het aantal varkens en varkensbedrijven	15
Tabel 16:	evolutie van het pluimvee en de pluimveebedrijven	15
Tabel 17 :	veestapel uitgedrukt in grootvee-eenheden	16
Tabel 18 :	evolutie van de %-verdeling van GVE, opgesplitst naar herkomst.....	16
Tabel 19 :	aantal bedrijven sinds WO II	16
Tabel 20 :	indeling van landbouwbedrijven naar type	16
Tabel 21:	indeling van cultuurgrond naar bedrijfstype.....	17
Tabel 22:	indeling van de hoofdberoepslandbouwbedrijven naar grootteklasse voor de periode 1990 - 1993 - 1997	17

Tabel 23 :	aantal nevenberoepslandbouwers naar grootteklasse voor 1990 – 1993 - 1997.....	18
Tabel 24 :	evolutie van het aantal werkkrachten binnen de landbouwsector	18
Tabel 25 :	bedrijfsopvolging.....	18
Tabel 26 :	oppervlakte cultuurgrond i.f.v. de bedrijfsopvolging	19
Tabel 27 :	aandeel per sector in totaal BSS van de gemeente Kasterlee.....	19
Tabel 28:	bedrijfstypologie: hoofdindeling op basis van productiewaarde	20
Tabel 29:	tweede symbool; indeling op basis van de hoofdactiviteit	20
Tabel 30:	landbouwbedrijfstypes in Kasterlee.....	21
Tabel 31:	Percentage oppervlakte van de verschillende teeltgroepen	23
Tabel 32:	wandelroutes in Kasterlee	29
Tabel 33:	fietsroutes door Kasterlee en omgeving.....	29
Tabel 34:	diverse andere routes in Kasterlee	29
Tabel 35:	sportinfrastructuur gemeente Kasterlee	30
Tabel 36:	jeugdlokalen in Kasterlee	30
Tabel 37:	locaties voor socio-culturele activiteiten in Kasterlee	31
Tabel 38:	verblijfsrecreatieve voorzieningen in Kasterlee.....	31
Tabel 39:	concentraties weekendverblijven in Kasterlee	32
Tabel 40:	recreatieve voorzieningen in de open ruimte.....	32
Tabel 41:	Evolutie van het aantal inwoners	34
Tabel 42:	Evolutie van het aantal inwoners per deelgemeente.....	34
Tabel 43:	Evolutie van migratiesaldo en natuurlijke groei voor de hele gemeente...35	
Tabel 44:	Regionale bevolkingsgroei in de periode van 1 januari 1990 tot 2000	35
Tabel 45:	Migraties van en naar Kasterlee in de periode 1994-1999	36
Tabel 46:	Leeftijdsopbouw in vergelijking met de regio anno 2000.....	37
Tabel 47:	Leeftijdsopbouw binnen de gemeente.....	37
Tabel 48:	Evolutie van de leeftijdsopbouw in % van de totale bevolking	38
Tabel 49:	Verdeling en evolutie van het jaarlijks inkomen	38
Tabel 50:	Evolutie van het aantal woningen in Kasterlee	40
Tabel 51:	Aantallen en ouderdom van het woningenbestand	40

Tabel 52: Aard van de woningen	41
Tabel 53: Comfort van de woningen in Kasterlee en de regio.....	41
Tabel 54: Evolutie van de huurbeheersvorm	42
Tabel 55: Evolutie van de koopbeheersvorm.....	42
Tabel 56: Evolutie van de perceelsoppervlakten voor bewoning°	43
Tabel 57: Bouw- en verkavelingsvergunningen 1988-1998	44
Tabel 58: Evolutie van de verkoopprijzen voor bouwgronden.....	45
Tabel 59: Evolutie van de verkoopprijzen voor woningen.....	46
Tabel 60: Vergelijking van de zoekzones voor lokale bedrijvigheid.....	55

Overzicht figuren

Figuur 1: economisch belang (procentueel aandeel BSS) van de verschillende subsectoren.....	21
Figuur 2: Agrarische eenheden.....	25
Figuur 3: verenigingen in Kasterlee naar type en naar de locaties van de secretariaten.....	27

I ANALYSES SECTORSTUDIE NATUUR

1 Methodiek sectorstudie natuur

In dit sectoraal onderzoek wordt een analyse gemaakt van de natuurlijke structuur van door een positionering van de natuur in Kasterlee in een ruimere fysisch en natuurlijke context en door een integrale analyse van natuur op het grondgebied van de gemeente. Deze analyse van de natuurlijke structuur moet de nodige gegevens aanreiken niet alleen voor een gebiedsgerichte vertaling naar een gewenste natuurlijke structuur, maar ook om basisrandvoorwaarden af te lijnen die nodig zijn om belangrijke natuurwaarden en ecologische processen duurzaam te vrijwaren. Deze moeten als toetskader meegenomen worden in de afweging met andere sectoren. De belangrijkste gehanteerde bronnen zijn het GNOP van de gemeente Kasterlee (IMD-IOK) en (digitale) ruimtelijke gegevens: Biologische waarderingskaart van België, Bodemkaart van België, Vlaamse Hydrologische Atlas, ...

2 Integrale benadering natuur

Een eenduidige omschrijving van het begrip natuur is niet voor de hand liggend. Vaak wordt het begrip natuur te eng ingekleed. Een beschrijving van de natuurlijke structuur volstaat immers niet met de beschrijving van de visueel onderscheidbare massieve groencomplexen. Een integrale benadering van natuur vereist ook aandacht voor het ecologische aspect, waarbij het fysisch systeem als onderlegger de basis vormt. Volgens deze benadering is er dan ook eerder sprake van graden van natuurlijkheid, dan van afgelijnde natuur. Gebieden met natuur zijn dus gebieden met een hoge graad van ecologische natuurlijkheid. De ecologische natuurlijkheid van een gebied is die situatie waarbij de van nature voorkomende en de bij de fysisch-geografische situatie behorende levensgemeenschappen blijvend kunnen voorkomen. De mate dat het fysisch systeem zijn stempel drukt op het landschap en bodemgebruik, geeft een indicatie van de graad van ecologische natuurlijkheid van een gebied.

In de strikte betekenis komt 100% ecologische natuurlijkheid in een dicht bevolkt gebied niet meer voor. Door menselijk ingrijpen in het fysisch milieu, is zelfs van een echt natuurlijk fysisch milieu geen sprake meer. Nagenoeg natuurlijke landschappen zoals natuurbos, hoogveen, duinen, slikken, schorren, ... zijn nog wel aanwezig. Wanneer het door de mens beïnvloede milieu een rijping heeft doorgemaakt tot een stabiel milieu met hieraan aangepaste natuurlijke processen, ontstaat een halfnatuur-

lijke milieusituatie. Het vegetatiebeeld wordt er door de mens bepaald, maar de soortensamenstelling is spontaan.

De omschrijving door het RSV van het begrip natuurlijke structuur sluit nauw aan bij deze definitie van natuur:

De natuurlijke structuur is:

- *het samenhangend geheel van de rivier- en beekvalleien, de natuurgebieden, de boscomplexen en de andere gebieden, waar de voor de natuur structuurbepalende elementen en processen tot uiting komen;*
- *de ecologische infrastructuur gevormd door lijn-, punt- en vlakvormige natuurelementen, door geïsoleerde natuur- en bosgebieden en door parkgebieden.*
- *binnen de natuurlijke structuur is er een ecologische samenhang aanwezig en treden belangrijke ecologische relaties op. De gebieden met een sterke interne samenhang en veel relatief ongestoorde ecologische relaties hebben een grote meerwaarde voor de natuurfunctie.*

Niet enkel de zwaartepunten zijn bepalend voor de natuurlijke structuur. Ook de ecologische infrastructuur maakt er essentieel deel van uit. Daarmee wordt bedoeld de minimale fysische en biologische karakteristieken in een landschap in functie van het voorkomen en de verspreiding van een bepaalde soort. Nogal wat soorten hebben nood aan diverse deelbiotopen voor verschillende levensfuncties. Het is dan ook van belang dat het gebied tussen deze biotopen voor het organisme overbrugbaar is. Naast de afstand spelen voornamelijk de specifieke eigenschappen van het tussengebied daarin een rol. Kleine landschapselementen als bosfragmenten, houtkanten, rivieroevers en dergelijke spelen voor veel soorten een belangrijke rol in de ecologische infrastructuur. Ze vormen als het ware stapstenen of corridors tussen twee deelbiotopen, zodat het tussenliggend gebied makkelijker overbrugbaar wordt.

Een integrale benadering van natuur vereist ook aandacht voor de interne en ecologische samenhang. Deze uit zich in de ecologische relaties die tussen gebieden plaats hebben. Vooral de interne samenhang van de elementen van het fysisch systeem is erg belangrijk. Deze uit zich onder meer in infiltratie- en kwelgebieden waar-tussen dan ook een ruimtelijke samenhang bestaat.

3 Ruimtelijk-natuurlijke structuur op macroniveau

Regionaal wordt de ruimtelijk-natuurlijke structuur in de ruime omgeving van Kasterlee door een aantal reliëfelementen, grotere valleien en enkele omvangrijke groencomplexen.

Kempense microcuesta ten noorden van Kasterlee

De Kempense microcuesta is een oost-west georiënteerde reliëfovergang tussen Noorderkempen en centrale Kempen. Het vormt de waterscheiding tussen Schelde en Maas en tevens brongebied van het noordelijke zijlopenstelsel van de Kleine Nete. Onder meer Wamp en Aa ontspringen op deze cuesta. Tegelijk markeert deze cuesta de zuidelijke grens van het gebied waar Kempische klei in de ondergrond te vinden is.

Kempense Heuvelrug met een uitgesproken oost – west oriëntatie

De Kempense Heuvelrug heeft een structurerende werking van bovengemeentelijk niveau. Hij onderbreekt onder meer het vast noord-zuidpatroon van de noordelijke zijlopen van de Kleine Nete. Ten noorden van de Heuvelrug is de hoofdoriëntatie noord – zuid; ten zuiden ervan is de hoofdoriëntatie oost – west. De arme bodems liggen mede aan de basis van het extensieve bodemgebruik en de daarmee samenhangende hoge graad van natuurlijkheid. Naast bossen komen ook open duinen, heide en vennen voor.

Valleien van Kleine Nete, Aa en Wamp

De valleien van Kleine, Aa en Wamp zijn structurerend op bovenlokaal niveau. Ze bepalen samen met het reliëf de hoofdoriëntatie van het landschap. Hun barrièrewerking enerzijds en de beperkingen inzake bodemgebruik anderzijds hebben er voor gezorgd dat de landschapsopbouw de hoofdoriëntatie van deze waterlopen volgt. In de stroombeekens van Aa en Wamp is de afwisseling van valleien en interfluvia noord – zuid georiënteerd, terwijl de Kleine Nete evenals Grote Nete en hun interfluvia oost - west gericht zijn. Grote delen van de valleien hebben belangrijke cultuurtechnische ingrepen gekend, meestal in functie van de landbouw. De graad van natuurlijkheid is daardoor op vele plaatsen teruggedrongen. Een ander effect is de grootschaligheid. Waar deze ingrepen niet of minder ingrijpend hebben plaatsgevonden, is soms sprake van hoge natuurwaarden.

Afwisseling van groencomplexen en open landschappen typisch voor de Kempen

Massieve groencomplexen zoals Kempense Heuvelrug, Tienenheide, Grotenhout bos, Stokt, markeren enkele grotere interfluvia. Ze worden afgewisseld met halfopen tot open weidegebieden. Deze mozaïek kan als typisch beschouwd worden voor de Centrale Kempen waartoe Kasterlee behoort. Door de aanwezigheid van veel jonge ontginningen, evenals ruilverkaveling worden de weidegebieden overwegend gekenmerkt door eerder grote blokkavels met een open karakter.

4 Historisch bodemgebruik en relictten

4.1 Historisch bodemgebruik

Onderstaande tabel maakt een vergelijking tussen het bodemgebruik ten tijde van Ferraris (ca 1777) en heden. Het bodemgebruik van de 18^e eeuw geeft immers een goed beeld van het bodemgebruik dat hier gedurende eeuwen nagenoeg onveranderd is gebleven. Sinds de industriële revolutie hebben verstedelijking, de technologische evoluties binnen de landbouwsector en de daarmee gepaard gaande landschapsingrepen, het landschap geleidelijk omgevormd tot wat het nu is. De graad van natuurlijkheid is daarmee in alle opzichten sterk afgenomen. De natuurfunctie was voordien immers in meerdere of mindere mate verweven in nagenoeg elk landschapstype, terwijl nu natuur steeds meer teruggedrongen wordt in min of meer duidelijk afgebakende (geïsoleerde) gebieden.

Tabel 1: evolutie van het bodemgebruik en de graad van natuurlijkheid tussen 1777 en 2000

gebruik	Ca. 1777	Ca. 1930	Jaren '90
Akker-/grasland	oudste akkers zonder afbakening nabij de nederzettingen (kampen); daarbij aansluitend de met houtkanten omzoomde akkers	typerend zijn kleine akkers (graangewassen); omzoomd met houtkanten op de hogere gronden	- sterke toename van akkers (maïs) en soortenarm grasland, ook in de valleigebieden - sterke achteruitgang KLE
Bos	natuurlijke loofbossen volledig verdwenen ten gunste van heide; bossen zijn bijzonder schaars: - enkele broekbossen in de valleien (Reties Heike, Tikkebroeken) - zeer schuchter begin van naalddhoutaanplanten op de heide	enorme toename bosoppervlakte, bijna uitsluitend naalddhout: - grote delen heide opgeplant met monoculturen naalddhout (Rulheide, Tielenheide, Heuvelrug, Stokt) - broekbos in Balderij- Rielenbroek, Netevallei (Eerse-lingen, Zaarden-Breeven, ...)	totale bosoppervlakte ± ongewijzigd, wel verschuivingen: - afname door bebouwing (o.m. Kempense Heuvelrug), ruilverkaveling - plaatselijk toename: populierenaanplanten i.p.v. hooiland in, valleien en depressies
Heide	enorme heidegebieden die dienst doen als aard, waar het vee kan grazen, turf wordt gewonnen en leem gegraven.	economisch (agrarisch) nut valt weg; de heide is daarvoor voor het grootste deel verdwenen; toch nog belangrijke relict van ettelijke ha op verscheidene plaatsen	nagenoeg verdwenen op enkele, soms belangrijke relict na: - Snekensvijver en omgeving - Tielenheide (de Bleuken) - Bosdellen - Kempense Heuvelrug (Snekenshof)
Beemd	beemden, afgeboord (met els): volledige winterbedding van alle grote waterlopen	Nagenoeg ongewijzigd Economische functie als hooiland blijft behouden	economisch belang verdwijnt; sterke achteruitgang door ontwatering (evoluties in de landbouw); relict
Open water	vennen, goor en turfputten in de heide, o.m. Grootgoor, Klein-goor, Ossengoor, Grootreesgoor, Tielenheide	meeste vennen en turfputten bestaan nog, vaak verder uitgediept: Grootgoor, Kleingoor, Grootreesgoor, Tikkebroeken	- verdwenen of ingekrompen: Grootreesgoor, Ossengoor, Kleingoor - bewaard: Snekensvijver - nieuw: visvijvers en recreatie, o.m. Balderij, Bobbejaanland

Bron: historische kaarten, GNOP Kasterlee, IMD-IOK 1996

4.2 Relicten

Een onderscheid kan gemaakt worden tussen een aantal biotooptypes (bv. bos, heide, moeras, ...) en menselijke artefacten (dries, kapel, molen, complex van oude houtkanten,...) die een sterke band vertonen met de cultuurhistorie van het landschap : we noemen ze resp. **natuur - relict** en **cultuur - relict**. Vanzelfsprekend is het onderscheid tussen beide niet zeer strikt: cultuur - relict zoals oude muren, ijskelders, enz kunnen immers ook een belangrijke ecologische waarde hebben, terwijl natuur - relict ook cultuurhistorische belangrijk zijn (bv. heide, houtkanten, ...).

Natuurrelict zijn vaak biologisch zeer waardevol, aangezien ze zich gedurende eeuwen hebben kunnen ontwikkelen, waardoor een evenwicht is kunnen tot stand komen met het natuurlijke milieu. In dergelijke goed ontwikkelde vegetaties zijn ook verschillende fauna-elementen goed vertegenwoordigd. Op plaatsen die lange tijd ongestoord zijn, hebben zich vaak vegetaties ontwikkeld die dicht aanleunen bij de potentieel natuurlijke vegetatie. In relict zoals heidevelden of graslanden, die zich ontwikkeld hebben onder een onveranderlijk beheer door de mens, hebben zich na een tijd zeer typische planten kunnen vestigen, die vaak afhankelijk zijn in hun verder bestaan van dit beheer. Door deze specificiteit komen verschillende bedreigde soorten voor in relictvegetaties, en ook door de soms hoge soortenrijkdom zijn deze gebieden biologisch zeer interessant.

Tabel 2: relict

relicttype	In Kasterlee
Geologisch erfgoed	Kempense Heuvelrug
Goed bewaarde vallei-landschappen	Vallei van de Rode Loop (Tikkebroeken) Vallei van de Grote Kaliebeek (Balderij-Rielenbroek)
Heide en vennen	Snepkensvijver Militair domein Tielenheide Zwart Water Goorkens Tikkebroeken Reties Heike

5 Structuurbepalende natuur- en boscomplexen

Tabel 3: structuurbepalende natuur- en boscomplexen in Kasterlee en omgeving

Natuur- en boscomplex	Situering	Fysisch milieu	Natuurwaarden
Kempense Heuvelrug	Tussen Kasterlee en Grobendonk	Langgerekte rug waterscheiding tussen Kleine Nete en Aa, ontstaan door aanwezigheid van erosiebestendig Poederlaan, op grote schaal bodems bedekt met stuifzanden, zeer diep permanent grondwater, lokale depressies met mogelijk kwel, vennen door stagnerend grondwater op ondoordringbaar ijzeroer	Uitgestrekte en aaneengesloten naaldbossen, hoog potentieel aan schrale gronden, vennen (Zwart Water), heiderelicten, holle wegen en kleinschalig hooilandgebied in een voormalig ven (Boerven)
Snepkensvijver-Schoutenheide	Op grens met Herentals, tussen Netevallei en Kempense Heuvelrug	Overgang Heuvelrug –vallei van de Kleine Nete: gradiëntrijke afwisseling van hogere gronden met lokale duinen en lager gelegen depressies met natte gronden, veen en open water	Overgang valleiheuvelrug, rust, uitgestrektheid, ontoegankelijkheid, rust à hoge natuurwaarden: vennen, gagelvelden, oude dennenbossen, eikenberkenbossen, droge en natte heide
Zaarden-Breeven-Stokt-Prinsenpark	Ten zuiden van Netevallei, Kasterlee-Geel-Retie	Natte alluviale gronden met plaatselijk veen in de winterbedding van de Kleine Nete	Erg afwisselend en tamelijk ongerept landschap met hoge faunistische waarde, diversiteit creëert interessante biotoopcondities voor tal van diersoorten
Balderij-Rielenbroek	Vallei Grote Kaliebeek	Uitgestrekt moerasgebied in samenvloeiingsgebied van Grote en Kleine Kaliebeek, veenvorming door permanent hoge grondwaterstand, turf- en ijzerertswinning gaf ontstaan aan diverse open waters	Broekbossen en open waters op veengronden: elzenwilgenbroek, moerassen, waterpartijen door voormalige turfwinning, veenputten, soortenrijke graslanden plaatselijk contact met voedselarme eikenberkenbossen à belangrijke gradiënt
Tielenheide	Militair domein ten N van Tielen	Uitgestrekt interfluvium tussen Grote Kaliebeek en Aa, sterke variaties door reliëfverschillen in voormalig uitgestrekt heidegebied (podzolbodems)	Enorme beboste oppervlakte overwegend naaldhout, spontane verjonging van Berk, Sporkehout en Zomereik, heide- en gagelassociaties op droog-natgradiënten, vennen en hoogveenjtje, groot potentieel aan schrale gronden
Goorkens-Rulheide-Rulloop	Centraal gelegen voormalig militair domein met aansluitend valei van de Rulloop	Gevarieerd voormalig heidegebied met veel nat-droog-gradiënten en een sterk microreliëf, droge tot zeer droge podzolen, pakket duinzanden in noordoostelijke hoek; natte, alluviale gronden in de vallei van de Rulloop	In het noorden naaldhout op drogere zandgronden afwisselend met enkele natte biotopen, trilveen in natuurreservaat De Goorkens gescheiden van ven door bult met eiken, berken en elzenbroek, verder in domein evolutie naar stuifzanden en heide, valleilandschap in zuiden met strookvormige hooilandjes en overgang van droge eikenberkenbossen en naaldbossen in elzenbroekbos
Tikkebroeken	Vallei van de Rode Loop	Relict van Kempisch beekdallandschap met overwegend natte, alluviale gronden en lokaal veen; matig natte podzolen op droge gronden in noordwesten	Beekdalmoeras met veel hoogteverschillen en voedselgradiënten: grote diversiteit aan levensgemeenschappen op korte afstand, vochtig heiderelict, struikheidegemeenschap
Hoge Rees	Rielheide-Klein	Beboste duinengordel ten N van centrum Kasterlee	Uniforme bossen met beperkte variatie, hogere potentiële natuurwaarde mits evolutie naar meer gevarieerd eikenberkenbos
Reties Heike	O van Kasterlee, langs N123	In het noorden hoger gelegen interfluvium met duinen en droge podzolen, veen en natte podzolen in zuiden, ecologische infiltratie-kwelrelatie tussen beide gebieden	Zuiden: botanisch interessante depressie met veenmosvennen omgeven door heide, dopheidevegetatie, droge donk met boomopslag van den, eik en spork en Struikheide en Buntgras; noorden: duinenrug beplant met naaldhout
Hazengoorheide-Wamp	Vallei van de Wamp aansluitend op gehucht Hoeven	Hogere duin (Straaleind) met stuifzanden, natte tot zeer natte alluviale gronden in vallei soms met veensubstraat	Hoge graad van natuurlijkheid in vallei met voedselarme bossen en struwelen, naaldhout op hogere gronden

BIJLAGEN

Natuur- en boscomplex	Situering	Fysisch milieu	Natuurwaarden
Bosdellen	Vallei van Kleine Nete in grensgebied Kasterlee-Geel-Retie	Gradiëntrijk fysisch milieu met natte tot zeer natte alluviale gronden met plaatselijk veen in de vallei van de Kleine Nete afgewisseld met drogere podzolen en duinzanden	Aanplanten van Grove Den op hogere gronden, elzenbroek met waardevolle ondergroei in valleigedeelte, opslag van berk in gagelstruwelen, vijvers met interessante soorten van natte heide en venen, zeer interessant gebied voor diverse amfibieën en reptielen
buiten Kasterlee			
De Zegge	Vallei van de Kleine Nete Geel		Relict van uitgestrekt laagveengebied grote diversiteit aan zeldzame biotopen, zeer hoge faunistische waarde
Zandhoeveheide	Lille, ten westen van de Aa		Naaldbosgebied met weekendhuisjes
Grotenhoutbos	Grensgebied Lille-Vosselaar		Oud gevarieerd loofbosgebied, gescheiden van Tienenheide door de vallei van de Aa
F.Segersreservaat	Turnhout		Voormalig waterzuiveringssysteem met populier en broekbos in de vallei van de Aa
Eendenkom	Oud-Turnhout		Bos- en waterrijk gebied in de vallei van de Rode Loop, omgeving van Corsendonck

Bron: GNOP Kasterlee, 1996 IMD-IOK

6 Ecologische infrastructuur

6.1 Definitie van ecologische infrastructuur

Wat is ecologische infrastructuur?

In de definitie volgens het RSV zijn niet enkel de zwaartepunten van de natuur en de valleien bepalend voor de natuurlijke structuur maar maakt de ecologische infrastructuur er essentieel deel van uit. Met ecologische infrastructuur wordt bedoeld *de minimale fysische en biologische karakteristieken in een landschap in functie van het voorkomen en de verspreiding van een bepaalde soort.*

Nogal wat soorten hebben immers behoefte aan diverse deelbiotopen voor verschillende levensfuncties in de loop van de dag of in de loop van hun leven (voedselgebieden, rustgebieden, voortplantingsgebieden, zomerverblijfplaats, winterverblijfplaats, schuilmogelijkheden). Dergelijke gebieden vormen a.h.w. eilanden; het tussenliggende gebied is het equivalent van zee (cfr. eilandentheorie¹). Van belang is dat deze verschillende landschapselementen zich op een voor het organisme overbrugbare afstand bevinden. De soortendiversiteit is gerelateerd aan de mate van isolatie eerder dan aan de afstand tussen de deelbiotopen op zich. Hierin spelen niet enkel de afstand, maar eveneens de "specifieke eigenschappen" van het tussenliggende gebied een rol.

Kleine landschapselementen zoals bosfragmenten, houtkanten, rivieroeveren spelen voor veel soorten een belangrijke rol in de ecologische infrastructuur. Ze vormen als het ware stapstenen of corridors tussen twee deelbiotopen, zodat het tussenliggend (dikwijls agrarisch) gebied gemakkelijker overbrugbaar is. Ook als oriëntatiemiddel zijn ze voor sommige soorten nuttig (bijvoorbeeld voor de vleermuis).

Soorten en ecologische infrastructuur

De "ecologische infrastructuur" is een relatief begrip, dat voor elke planten- of diersoort een eigen betekenis heeft. Het is geen kenmerk van het landschap maar een stelsel van functionele onderdelen in het landschap voor bepaalde planten- en diersoorten. Landschappelijke diversiteit heeft alleszins een positief effect op de soortendiversiteit.

¹ Deze theorie legt het verband tussen het aantal soorten landdieren op oceanische eilanden en 1) de afstand tot het vasteland en 2) de oppervlakte van het eiland. Het aantal soorten landdieren blijkt te dalen met de afstand tot het vasteland en te stijgen met de oppervlakte van het eiland.

De ecologische infrastructuur heeft voor elke soort een eigen inhoud. Het blijkt echter ook dat kleine landschapselementen een fundamentele rol spelen in de ecologische infrastructuur en dit voor een grote groep van uiteenlopende soorten. De eenvoudigheid verrechtvaardigt om in het kader van de ruimtelijke planning de vereenvoudigde definitie van het RSV over te nemen: "De ecologische infrastructuur wordt gevormd door lijn-, punt- en vlakvormige natuurelementen, door geïsoleerde natuur- en bosgebieden en door parkgebieden."

6.2 Typering van de ecologische infrastructuur in Kasterlee

Ruilverkavelingsgebied van Kasterlee Oost (Grootrees, Vorsele, Kuis, Hoeven)

- Gave open ruimte: geen barrièrewerking door harde infrastructuur zoals bebouwde zones, grote wegen, e.d.
- Het overwegend intensieve agrarisch gebruik, de uniformiteit van het landschap en de lagen dichtheid aan kleine landschapselementen of eilanden met een hoge graad aan natuurlijkheid, heeft wel een barrière effect.
- Valleien zijn omwille van hun fysische omstandigheden, die van nature minder geschikt zijn voor een intensief gebruik, goede dragers voor verbindingsmogelijkheden. De rivieren kennen hier een voornamelijk noord – zuid verloop (Meergorenloop, Mostenloop, Rode Loop, Wamp) en delen het landschap op in een vijftal parallelle ruggen/valleien.
- De uitgestrektheid van het gebied, de nabijheid van belangrijke natuurcomplexen en het overwegend grondgebonden agrarisch gebruik maken dat het gebied belangrijke (potentiële) waarde heeft voor onder meer weidevogels en roofvogels.

Ruilverkavelingsgebied van de Kleine Nete oost (Houtum – Oosteneinde – Terlo)

- Gave open ruimte: geen barrièrewerking door harde infrastructuur zoals bebouwde zones, grote wegen, e.d.
- Het overwegend intensieve agrarisch gebruik, de uniformiteit van het landschap en de lagen dichtheid aan kleine landschapselementen of eilanden met een hoge graad aan natuurlijkheid, heeft wel een barrière effect.
- Weidevogelgebied met onder meer Kievit, soms Grutto en Gele Kwikstaart.
- In het zuiden geflankeerd door een uitgestrekt bosgebied (Stokt): foerageergebied roofvogels.
- De Kleine Nete heeft hier een verbindende functie

Ruilverkavelingsgebied van de Kleine Nete west (Stenenstraat – Hukkelbergen - Goor)

- Relatief gave open ruimte: over het algemeen weinig barrièrewerking door harde infrastructuur zoals bebouwde zones, grote wegen, e.d. De aaneengroeiende gehuchten in het noorden werken het barrière-effect tussen het agrarisch gebied en de Kempense Heuvelrug. In het westen vormt de Olense Steenweg samen met de toeristische infrastructuur een barrière tussen dit gebied en de Snekensvijver.
- Het overwegend intensieve agrarisch gebruik, de uniformiteit van het landschap en de lage dichtheid aan kleine landschapselementen of eilanden met een hoge graad aan natuurlijkheid, heeft wel geleid tot een achteruitgang van de ecologisch infrastructuur van bijvoorbeeld zeldzaam geworden vogelsoorten (Roodborstta-puit).
- De potentiële waarde voor onder meer weidevogels is groot.

Nieuw ruilverkavelingsgebied Hoge en Lage Rielen

- De natuurlijke diversiteit van het landschap is beter behouden in het ruilverkavelingsgebied nieuwe stijl dan in de traditionele. In de valleien is de ontwatering minder drastisch en het bodemgebruik minder intensief. Verder werden een aantal kleine landschapselementen gevrijwaard en werden nieuwe aangelegd. Toch is nog steeds sprake van een nivellering van de landschappelijke diversiteit.

Ruilverkavelingsgebied van de Aa

- Gave open ruimte: geen barrièrewerking door harde infrastructuur zoals bebouwde zones, grote wegen, e.d.
- Het overwegend intensieve agrarisch gebruik, de uniformiteit van het landschap en de lage dichtheid aan kleine landschapselementen of eilanden met een hoge graad aan natuurlijkheid, heeft wel een zeker barrière effect. Dit is het meest het geval in het zuidelijke deel.
- Vooral in het noordelijke deel is landschap meer divers en komen ook nog kleine landschapselementen voor, vooral sloten en grachtkanten. De combinatie van deze rafelzones met de aansluitende Tielentheide schept interessante condities in de ecologische infrastructuur.
- In dwarsrichting vervult de vallei in het noorden een verbindingsfunctie tussen Tielentheide en het Grotenhout bos in Gierle – Vosselaar.

Ruilverkavelingsgebied van de Grote Kaliebeek tussen Tiel en Lichtaart

Het centrale deel, Broek genaamd, steekt landschappelijk sterk af tegen het omgevende uniforme ruilverkavelingsgebied. Hier wordt het landschapsbeeld bepaald door

kleinschaligheid en diversiteit met een mozaïek van moestuintjes, hobbyweiden, veruigde percelen, canadabosjes en vijvertjes. Ook houtwallen, bomenrijen en grachten komen voor. Deze diversiteit schept een gunstige ecologische infrastructuur voor vele soorten. Dit weerspiegelt zich in een vrij rijke fauna met soorten die kenmerkend zijn voor een halfnatuurlijk agrarisch landschap.

7 Ecologische processen

Ecologische processen zijn essentieel onderdeel van de natuurlijke structuur en vaak bepalend voor de instandhouding van de natuurwaarden. Het vrijwaren van deze processen is een doelstelling die ondersteund wordt vanuit het RSV.

Veevorming

Veevorming is een proces dat optreedt onder permanent hoge grondwaterstand hetgeen een zuurstofarme toestand creëert in de bovenste lagen van de bodem. De activiteit van micro-organismen die instaan voor de afbraak van afgestorven plantenmateriaal, neemt sterk af onder deze zuurstofarme omstandigheden. Het gevolg is dat de aanvoer van organische materiaal groter is dan de afbraak ervan zodat een aangroei optreedt, hetgeen veenvorming wordt genoemd. Dergelijke hoge grondwaterstanden kunnen voorkomen in valleien en soms ook in depressies. Veen creëert bijzonder uitgangskondities voor het natuurlijk leven. Op veengronden komen dan ook waardevolle vegetatietypes voor met soorten die als (zeer) zeldzaam kunnen beschouwd worden.

Voor al in de loop van de 20ste eeuw is op vele plaatsen door cultuurtechnische ingrepen de grondwaterstand kunstmatig verlaagd, zodat het proces van veenvorming daar ophoudt en zelfs opnieuw een afbraak van veen kan optreden. Doordat het effect van ingrepen in de waterhuishouding op grote schaal voelbaar is, ook buiten de doelgebieden, kan de invloed hiervan groot zijn. Zo kunnen de fysische omstandigheden van waardevolle vegetaties dermate wijzigen dat ook de biotopen zelf verdwijnen. Een belangrijk neveneffect van de afbraak van veen is bovendien het vermetingseffect: bij de afbraak komen op korte tijd nutriënten (stikstof en fosfor) in het milieu terecht. De gebieden waar veenvorming optreedt of de natuurlijke omstandigheden van die aard zijn dat het proces kan optreden, verdienen daarom bijzondere aandacht binnen de natuurlijke structuur.

Tabel 4: gebieden met (potentiële) veenvorming

veenvorming	
Vallei van de Kleine Nete	Omgeving Snekensvijver Omgeving Zaarden Omgeving Bosdellen
Vallei van de Wamp	Ten noorden van Hazengoorheide
Vallei van de Rode Loop	Tikkebroeken
Vallei van de Grote Kaliebeek	Balderij-Rielenbroek Broek
Vallei van de Aa	Vonderbeemden-Witte Beemden-Bleuken
Lokale depressies en hoogveen	Westreties Heike Tielenheide

Bron: interpretatie van de Bodemkaart van België

Op te merken is dat in Kasterlee in grote delen van de valleien in de agrarische gebieden de grondwatertafel kunstmatig verlaagd is door onder meer kanalisatie en het graven van grachten. Hierdoor is op verscheidene plaatsen de weg open voor afbraak van veen in plaats van veenvorming.

Infiltratie-kwel

De grondwaterstand op een bepaalde plaats wordt bepaald door bovengrondse aanvoer via het hemelwater of overstromingswater enerzijds en door laterale aan- en afvoer onder de grond anderzijds. Deze grondwaterstromen worden bepaald door het reliëf en de aard van het moedermateriaal. Lager gelegen gebieden fungeren daarbij als putgebied, de hoger gelegen gebieden als brongebied (infiltratiegebied): regenwater infiltreert op de hoger gelegen delen en wordt via grondwaterstromen geaccumuleerd in de lager gelegen gebieden. Een dergelijk bron – put patroon doet zich voor op verschillende schaalniveaus.

Op regionale schaal fungeren de Kempische cuesta en het Kempisch Plateau als brongebied, terwijl Kasterlee gelegen is in een putgebied. Dit verklaart waarom de grondwaterstromen hoofdzakelijk noordoost – zuidwest verlopen.

Maar ook op kleinere schaal komen dergelijke bron – put relaties voor. De valleien en depressies vormen daarbij de putgebieden, de interfluvia zoals landruggen als infiltratiegebied. Op die manier kunnen in valleien en depressies situaties ontstaan waarbij het grondwater opgestuwd wordt tot boven het maaiveld. Dit verschijnsel heet “kwel”. Kwelsituaties geven aanleiding tot bijzondere fysische omstandigheden waar specifieke vegetatievormen voorkomen, die tegelijk zeldzaam en waardevol zijn. Het instandhouden van kwel is niet enkel verbonden met het kwelgebied zelf, maar ook met de infiltratiegebieden. Een vermindering van de infiltratiemogelijkheden kan

leiden tot een verdwijnen van de kwelsituatie; ook verontreiniging in de infiltratiegebieden kan kwelmilieus aantasten.

In Kasterlee is deze materie slechts zeer fragmentarisch gekend en berusten infiltratie-kwelrelaties meestal op aanwijzingen en vermoedens. In de eerste plaats gaat de aandacht naar de biologisch waardevolle putgebieden waarbij de infiltratiegebieden nog hoofdzakelijk onbebouwd zijn. Of binnen de putgebieden ook daadwerkelijk kwel optreedt, is niet altijd geweten. Voor een aantal gebieden bestaat hier wel een zeer grote waarschijnlijkheid.

Tabel 5: aandachtsgebieden infiltratie en kwel

Ecologisch proces	Aandachtsgebied
infiltratie	Kempense Heuvelrug Tielenheide Hoge Rielen Duinenrug Zandhoef – Hoge Rielheide Landbouwgronden rond Tikkebroeken Landbouwgronden Oosteneind – Terlo Reties Heike Rug Boekweitbaan
kwel	Vallei Grote Kaliebeek – Balderij – Rielenbroek Tikkebroeken Vallei van de Broekloop Vallei van de Kleine Nete Groot Goor Snekensvijver Depressie ten zuiden van Reties Heike Vallei van de Rulloop Zwart Water

Winteroverstromingen

De wisselwerking tussen waterloop, bodemvorming en vegetatie vormt de basis van dit ecologisch proces. Vóór de grootschalige ingrepen in de waterhuishouding waren winteroverstromingen een zeer normaal fenomeen in de meeste valleigebieden. Getuige daarvan zijn de alluviale bodems die precies ontstaan o.i.v. deze overstromingen. Op die manier werd een vallei gekenmerkt door een zomerbedding en een veel bredere winterbedding. De gronden binnen de winterbedding werden veelal beheerd als beemden. Precies vanwege de fysische beperkingen is het bodemgebruik meestal extensief en de graad van natuurlijkheid hoog in dergelijke gebieden.

Door kanalisatie, indijking en ontwatering zijn winteroverstromingen een zeldzaamheid geworden.

Tabel 6: alluviale gebieden i.f.v. winteroverstroming: natuurlijke overstromingsgebieden

---

Alluviale gebieden
Vallei van de Kleine Nete
Vallei van de Aa
Vallei van de Grote Kaliebeek
Vallei van de Kleine Kaliebeek
Vallei van de Rode Loop
Vallei van de Mostenloop
Vallei van de Wamp
Vallei van de Rulloop
Snepkensvijver
Zwart Water
Groot Goor

Bron: interpretatie Bodemkaart van België

Door kanalisatie van de meeste waterlopen, waardoor het water veel minder sterk gebufferd wordt, zijn winteroverstromingen eerder een zeldzaamheid geworden. Toch zijn er enkele gebieden die ook tijdens het laatste decennium overstroomd werden: vallei van de Kleine Nete ten zuiden van Hukkelbergen, vallei van de Aa langsheen de Gierlebaan en ter hoogte van Vonderbeemden en Witte Beemden.

II INVENTARIS SECTORSTUDIE LANDSCHAP

Overzicht kapellen in Kasterlee

- Zandkapel, O.L.Vrouw in 't Zand Poederleesteenweg Lichtaart
- Rielenkapel O.L.Vrouw van Geboorte, Hoge Rielen
- Kapel OLV van Smart (K)
- St. Rochuskapel, Oosteneind-Houtum (K)
- Kapel Grootrees (K)
- Kapel Isschot (K)
- Kapel Terlo (K)
- Kapel Vorsel (K)
- Kapel Kluis (K)
- Kapel Goor (K)
- Kapel Kattenberg (K)
- St Annakapel (Kempenstraat K)
- St Jozefskapel (St Jozefsstraat K)
- Kapel H. Familie (Kleinrees, K)
- Kapel St; Barbara (Kloosterstraat L)
- Kapel St Rochus (St Rochusstraat L)
- Blauw Kapelleke (Pastoor Dergenstraat L)
- St Jozefskapel (Pastoor Dergenstraat L)
- Vredeskapel (Herentalsesteenweg L)
- OLV kapel (Achterlee L)
- Kapel Prijstraat (T)
- Kapel Opstal (T)
- St Jozefskapel (Spoorwegstraat T)
- Kapel Hoek (T)

III ANALYSES SECTORSTUDIE LANDBOUW

1 Methodiek sectorstudie landbouw

In dit sectoraal onderzoek wordt een analyse gemaakt van de agrarische structuur door een positionering van de landbouwsector t.o.v. een ruimere regionale context en door een grondige analyse van de landbouw binnen de gemeente. Deze analyse gebeurt zowel vanuit bedrijfseconomisch als vanuit ruimtelijk perspectief. Speciale aandacht gaat daarbij naar recente ontwikkelingen en trends.

De analyse tot op niveau van deelgebieden verschaft inzicht in de differentiatie van de agrarische structuur binnen de gemeente en moet het mogelijk maken om uitspraken te doen m.b.t. de gewenste structuur. De sectorale deelnota heeft tevens als doel de agrarische sector te positioneren t.o.v. andere sectoren die tevens aanspraak maken op een deel van de open ruimte.

Bedrijfseconomische gegevens worden geanalyseerd tot op het niveau van de individuele bedrijven. Bij weergave of voorstelling ervan wordt evenwel steeds een bundeling gemaakt van meerdere bedrijven (bijvoorbeeld per deelgebied) teneinde de privacy te respecteren. Op basis van de landbouwbedrijfskenmerken worden de bedrijven gecategoriseerd binnen een gestandaardiseerde typologie (zie verder). De ruimtelijke weerslag van deze typologie vormt de basis voor de differentiatie van de agrarische structuur (agrarische eenheden). Hiertoe worden ruimtelijke beleidscategorieën met specifieke ontwikkelingsperspectieven uitgewerkt.

De belangrijkste gehanteerde bronnen zijn de statistische data van het NIS en de (digitale) ruimtelijke gegevens van de mestbank. Tevens wordt gebruik gemaakt van de inventarisatie van de Boerenbond inzake agrarisch bodemgebruik. Deze bronnenstudie wordt aangevuld met GIS-analyses, terreinverkenning en gesprekken met de landbouworganisaties.

2 Landbouweconomische analyse

De landbouwsector van Kasterlee werd aan een grondige landbouweconomische analyse onderworpen. Op basis van de gegevens van het NIS resulterend uit de 15 mei-landbouwstellingen, werd een evolutie in de landbouwsector van Kasterlee geschetst sinds de jaren '50. De teelten, de veestapel en de landbouwbedrijven werden nader geanalyseerd. De resultaten van deze analyse volgen hierna.

2.1 Agrarische productie en bodemgebruik: recente evolutie en trends

2.1.1 Bedrijfs grootte en gewaskeuze

Sterke schaalvergroting van de bedrijven

Tabel 7: totale oppervlakte cultuurgrond

	1955	1975	1985	1990	1993	1997
aantal bedrijven	470	267	235	231	204	169
tot. opp cultuurgrond	2.527	2.167	2.005	2.143	2.355	2.610
ha / bedrijf	5,4	8,1	8,5	9,3	11,5	15,4

Bron : NIS, 15 mei telling

Het aantal bedrijven is sinds 1955 bijna gereduceerd tot een derde maar anno 1997 huisvest Kasterlee toch nog 169 landbouwbedrijven.

Na een aanvankelijke daling, is er sinds het midden van de tachtiger jaren opnieuw een stijging van de totale oppervlakte cultuurgrond en wordt er momenteel meer grond bewerkt (2.610 ha) dan in de vijftiger jaren

Deze tegengestelde bewegingen worden verklaard door een forse stijging van de gemiddelde oppervlakte cultuurgrond per bedrijf tot meer dan 15 ha. In Vlaanderen bedroeg de gemiddelde bedrijfsoppervlakte in 1997 net iets meer dan 14 ha. Een deel van de oppervlakte cultuurgrond volgens het NIS is echter niet op het grondgebied van de gemeente gelegen. Bovendien zijn er ook niet-Kastelse bedrijven die o.a. voor hun mestafvoer gebruik maken van landbouwgronden op grondgebied van Kasterlee.

Ter vergelijking :

- De Boerenbond inventariseerde 3243 ha landbouwgrond op het grondgebied van Kasterlee, met inbegrip van stallen en aanhorigheden. Na aftrek van een tarra percentage van 10%, zoals gebruikt door Viaene (1993)² in de sectorstudie Landbouw uit het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, bedraagt de netto-oppervlakte, inclusief hobby- en nevenberoepslandbouw 2919 ha.
- Bij de mestbank werd in 1998 door 206 bedrijven in totaal 3013 ha cultuurgrond aangegeven.
- De oppervlakte van de gronden in agrarisch gebruik (1998) binnen de contouren van de gemeentegrenzen bedraagt volgens de mestbankgegevens 2847 ha.

Meer tijdelijk grasland ten koste van permanente weiden

Tabel 8: Evolutie van de oppervlakte weiland en grasland

		1955	1975	1985	1990	1997
weiden/grasland						
tijdelijk	ha	85	237	178	225	506
blijvend	ha	1.285	1.350	1.193	1.045	779
totaal cultuurgrond	ha	2.527	2.167	2.005	2.143	2.610
weiden/grasland	ha	1.369	1.587	1.372	1.270	1.286
% weiden en grasland	%	54	73	68	59	49

Bron: NIS 15 mei-telling

Sinds 1990 neemt het graslandareaal opnieuw lichtjes toe en treedt er tegelijkertijd een belangrijke verschuiving op van blijvend grasland naar tijdelijk grasland. De omzetting van permanent naar tijdelijk grasland is waarschijnlijk een antwoord op enkele recente evoluties binnen de landbouw zoals het groeiend belang van de maïsteelt en de strengere bemestingsnormen. Zo worden bij de teeltcombinatie raaigrasmaïs op akkers die buiten de “gebieden met verscherpte bemestingsnormen” gelegen zijn hogere bemestingsnormen gehanteerd. Bovendien wordt door ruimtelijke evoluties de landbouw steeds meer gedwongen marginale gronden intensiever te gebruiken.

Teeltkeuze in het teken van de groenvoerwinning met recent een gestage groei van het maïsareaal

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de evolutie van de oppervlakte weiland, granen voor dierlijke consumptie (korrelmaïs) en voedergewassen.

Tabel 9: evolutie weiland, granen voor dierlijke consumptie en voedergewassen

		1955	1975	1985	1990	1997
weiden/grasland	Ha	1.369	1.587	1.372	1.270	1.286
wortel/knol	Ha	154	73	33	33	22
Groenvoeder	Ha	397	317	512	726	1.208
klaver	Ha	46	0,2	0	0	0
luzerne	ha	0	0	0	0	0
maïs	ha	6	264	503	624	1.201
andere	ha	344	53	8	101	7
peulvruchten	Ha	0,28	0	0	0	0
totaal voedergewassen	Ha	1.921	1.977	1.916	2.028	2.516
totaal cultuurgrond	Ha	2.527	2.167	2.005	2.143	2.610
% dierlijke consumptie	%	76	91	96	95	96

Bron: NIS 15 mei-telling

Hieruit blijkt het grote belang van de veehouderij in Kasterlee. Het overgrote deel van de cultuurgrond staat in functie van de voederwinning. Klaver en luzerne zijn zeer eiwitrijk voeder en kan ook als groenbemester gebruikt worden maar is tegenwoordig volledig verdwenen uit het segment van de voedergewassen. Grote delen van wat voorheen als permanent gras- of hooiland werd gebruikt, wordt nu ingeschakeld in een teeltrotatie met maïs. De maïsteelt besloeg in 1997 ca. 46% van het cultuurareaal. Maïs is niet alleen een combinatieteelt maar ook een verlate teelt. Pas laat in het voorjaar moet de akker betreden worden voor een eerste bewerking. Hierdoor komen ook nattere gronden in aanmerking voor de maïsteelt. Het grootste deel (82%) van de groenvoermaïs is de melk- of deegrijpe maïs. Deze wordt geoogst terwijl de kolf zich nog aan het vormen is en dient als voeding tijdens de 180 dagen stalperiode van het rundvee. Het ander gedeelte van de voedermaïs is maïs waarvan de kolf zich volledig gevormd heeft, die in vochtige toestand bewaard wordt en eveneens als rundveevoeder gebruikt wordt. De korrelmaïs, die vochtig of droog geoogst wordt, kan als varkensvoeder gebruikt worden.

² Viaene J., et al. (1993). Landbouw en ruimte in Vlaanderen.

Tabel 10: evolutie van de maïsteelt

		1955	1975	1985	1990	1997
maïs						
melkmaïs	ha	3	262	503	577	987
vochtige maïs	ha	4	2	0	27	39
korrelmaïs	ha			0	21	175
totaal maïs	ha	6	264	503	624	1201
totaal cultuurgrond	ha	2.527	2.167	2.005	2.143	2.610
% maïsareaal	%	0,25	12	25	29	46

Bron : NIS 15 mei-telling

Glasteelt: sterk gespecialiseerd en licht gegroeid**Tabel 11: evolutie van de teeltopervlaktes onder glas**

		1955	1975	1985	1990	1997
groenten	m ²	600	0	0	10080	20700
Volle grond	m ²	600	0	0	3600	4000
substr/hydro	m ²	0	0	0	6480	16700
niet teelt opp	m ²	0	0	0	0	0
fruit	m ²	0	6100	8700	17200	12900
sier	m ²	0	0	0	0	0
boom	m ²	0	0	0	0	0
zaden/plantgoed	m ²	0	0	0	0	0
totaal	ha	0,1	0,6	0,9	2,7	3,4

Bron: NIS 15 mei-telling

De glasteelt is sterk toegespitst op enkele teelten zoals tomaten (167 are in 1997), paprika's en aardbeien (129 are). Anno 1990 werden de tomaten nog in volle grond geteeld maar sinds enkele jaren vindt een verschuiving plaats richting substraat of hydrocultuur. Substraatteelt biedt de landbouwer een aantal voordelen door de onafhankelijkheid van de bodem. Anderzijds kampt de substraatteelt met het probleem van substantiële nutriëntenlozingen, hetgeen voor milieuhygiënische en ruimtelijke verstering kan zorgen door verontreiniging van oppervlakte- of grondwater. Een (gedeeltelijke) oplossing hiervoor wordt geboden door recirculatie van het drainwater. Vanuit fytosanitair oogpunt vereist dit dan weer de installatie van een (duur) ontsmettingssysteem (ozonatie, UV, ...).

Marginaal aandeel van teelten voor menselijke consumptie

In 1955 werden op nog bijna 800 ha cultuurgrond granen verbouwd. Ongeveer 60% daarvan (478 ha) waren broodgranen, voornamelijk rogge. Haver, bijna uitsluitend gebruikt als paardenvoeder, nam het gros van het resterende areaal in beslag. In 1985 is de graanteelt voor menselijke consumptie teruggevallen tot 57ha.

Tabel 12 : teelten voor menselijke consumptie

		1955	1975	1985	1990	1997
Granen	ha	478,6	122,3	56,8	51,6	24,0
aardappelen	ha	116,8	27,0	9,9	24,4	26,8
Groenteteelt extensief	ha	0	23,5	15,9	25,9	19,3
Groenteteelt open lucht	ha		14,5	10	16,5	18,7
nijverheidsgewassen	ha	0		0	1,2	7,5
pootgoed/ zaden	ha	0		0	1	0
fruitteelt open lucht	ha	1,1	7,6	2,5	1,3	2,3
sierteelt open lucht	ha			0	0	0
boomkwekerij volle grond	ha	0,1	0	0,8	0,5	2
zaden/ plantgoed openlucht	ha		0	1,3	1,7	0,5
Serres	ha	0,1	0,6	0,9	2,7	3,4
eigen verbruik	ha	1,5	1,7	0,7	0,1	0,1
bouwhand uit productie	ha				4,1	2,2
niet eerder vernoemde teelten	ha	7,5				2,1
tijdelijk teeltvrij gelaten	ha		6,9	0	0,3	4,1
totaal menselijke consumptie	ha	605,5	189,6	88,8	114,7	94,2
totaal cultuurgrond	ha	2526,6	2166,8	2004,9	2143,0	2609,7
menselijke consumptie	%	24,0	8,8	4,4	5,4	3,6

Bron: NIS 15 mei-telling

Opvallend is dat het areaal 'gewassen voor menselijke consumptie en niet-eetbare tuinbouwproducten' sterk gedaald is: van 24% in 1955 tot 94 ha of 3,6% van het cultuurareaal in 1997. Het productengamma evolueert de laatste jaren, naast aardappelen, meer en meer in de richting van suikerbiet en enkele groentesoorten. De groenteteelt in open lucht beslaat anno 1997 ca 19 ha die hoofdzakelijk bebouwd worden met erwten, wortelen en schorseneren voor industriële verwerking. Wat betreft de nijverheidsgewassen gaat het uitsluitend om suikerbieten: anno 1997 realiseerden 2 bedrijven samen 7,5 ha suikerbiet.

2.1.2 Veestapel

Grondgebonden veeteelt: lichte verschuiving naar opfok en vleesproductie

Tabel 13: evolutie van het aantal runderen en rundveebedrijven

	1985		1990		1997	
	Dieren	bedrijven	dieren	bedrijven	dieren	bedrijven
melkvee	5.350		4.684		4.156	
andere runderen	1.373		1.910		2.332	
opfok	1.095		1.725		1.913	
vlees	153		185		419	
onbekend	125				0	
totaal runderen	125	162	8.504	144	0	93
runderen / bedrijf	50		59		95	

Bron: NIS 15 mei-telling

Sinds 1985 daalde het aantal bedrijven met ongeveer 40%, terwijl het aantal runderen licht steeg. Het gemiddeld aantal dieren per bedrijf steeg dan ook sterk, hetgeen samenhangt met de trendmatige schaalvergroting.

Mestkalveren: lichte terugloop

Tabel 14: evolutie van het aantal mestkalveren en kalverbedrijven

	1985		1990		1997	
	Dieren	Bedrijven	dieren	bedrijven	dieren	bedrijven
Mestkalveren	14.376	14	12.906	17	12.042	15
Dieren / bedrijf	1027		760		803	

Bron: NIS 15 mei-telling

Het aantal mestkalveren is licht gedaald (verschuiving naar andere veredelingsbedrijven, zie verder). Binnen de grondgebonden rundveeteelt is een licht verschuiving opgetreden van melkvee naar vleesvee en opfok.

Varkenssector: explosieve groei

Tabel 15: evolutie van het aantal varkens en varkensbedrijven

	1985		1990		1997	
	dieren	Bedrijven	dieren	bedrijven	dieren	bedrijven
mestvarkens	6.273	37	10.425	39	16.521	39
jonge varkens (<50 kg)	9.372		19.178		24.343	
fokvarkens	2.121		3.767		5.048	
totaal varkens	17.766	60	33.370	52	45.912	46
varkens / bedrijf	296		642		998	

Bron: NIS 15 mei -telling

Het aantal varkensbedrijven daalde minder snel (-23%) en vertegenwoordigt in 1997 27% van het totaal aantal veebedrijven. De varkensteelt gebeurt reeds vele jaren op zeer intensieve wijze. In 1986 bedroeg de varkensbezetting in de provincie Antwerpen gemiddeld 334 dieren per bedrijf, in Kasterlee telde men toen 296 varkens per bedrijf. Sinds het begin van de jaren '90 verdwenen in Kasterlee 6 varkensbedrijven maar de varkensstapel breidde verder uit zodat momenteel 45.912 varkens gehouden worden op 46 bedrijven of een gemiddelde bezetting van 998 varkens per bedrijf of 18 varkens per ha cultuurgrond. Ter vergelijking: anno 1994 bedroeg het gemiddeld aantal varkens/bedrijf in de provincie Antwerpen 801 eenheden.

Pluimveesector expanderend

Tabel 16: evolutie van het pluimvee en de pluimveebedrijven

	1985		1990		1997	
	dieren	bedrijven	dieren	bedrijven	dieren	bedrijven
Leghennen	30.035	8	49322	7	73221	6
vleeskippen	208.500	10	341000	10	436400	8
Fokhennen en hanen	1.050		1300		16410	2
totaal pluimvee	239.585		391.622		526.031	16
Dieren / bedrijf						32877

Bron: NIS 15 mei-telling

Anno 1997 hebben 10% van de veebedrijven zich gespecialiseerd in pluimvee en wel met een gemiddelde van ca. 32.877 dieren per bedrijf. Zuiver economisch gezien gaat het hier om grote, leefbare bedrijven maar de op stapel zijnde Europese richtlijnen omtrent legbatterijen en de problemen met de mestafzet van deze niet grondgebonden bedrijven maakt hun toekomst onzeker.

2.1.3 Graad van grondgebondenheid

Graad van grondgebondenheid van de landbouw daalt

Tabel 17 geeft een overzicht van de veestapel, uitgedrukt in grootvee-eenheden. Confrontatie van de cultuuroppervlakte met de veestapel geeft een beeld van de graad van grondgebondenheid.

Tabel 17 : veestapel uitgedrukt in grootvee-eenheden

	1985		1990		1997	
	#GVE	GVE/ha	#GVE	GVE/ha	#GVE	GVE/ha
runderen	7.494		6.923		6.435	
Mestkalveren	2.171		1.949		1.818	
Andere	5.323		4.974		4.617	
varkens	2.497		4.615		7.369	
pluimvee	1.498		2.451		3.362	
andere	58		71		443	
tot.opp.cultuurgrond	2.005		2.143		2.610	
totaal GVE	11.546	5,76	14.060	6,56	17609	6,74

Bron: 15 mei-telling

De huidige grootveebezetting bedraagt 6,74 GVE per ha, hetgeen een hoog cijfer is, ook in vergelijking met andere Kempense gemeenten. Dit hoge cijfer vertaalt zich in een lage graad van grondgebondenheid en een hoge mestdruk. Het hoge cijfer wordt verklaard door het belang van veredelingssector (mestkalveren, varkens, pluimvee) in Kasterlee. Binnen de grondloze veredeling zelf is wel een verschuiving opgetreden van mestkalveren naar varkens. Ook het aandeel pluimvee is gestegen.

Varkens: verdubbeling van het aandeel in mestproductie sinds 1985

Tabel 18 : evolutie van de %-verdeling van GVE, opgesplitst naar herkomst

	1985	1990	1997
runderen	65	49	36
varkens	22	33	42
pluimvee	13	17	19
andere	0	1	3
totaal	100	100	100

Bron: NIS 15 mei-telling

Het aandeel van de runderen in het totale pakket daalde gedurende de beschouwde periode ('85-'97) met ca. 30%, terwijl het aandeel varkens zeer sterk steeg. Momenteel zijn de varkens (met 42% van het totaal GVE) de grootste mestproducenten. De pluimveesector met meer dan een half miljoen eenheden produceert relatief minder mest (19%). Deze evolutie bevestigt andermaal de daling van het aandeel grondgebonden veehouderij, door de sterke groei van de veredelingssector terwijl de grondgebonden veeteelt ongeveer op een zelfde niveau bleef.

2.1.4 Agrarische bedrijven in economische perspectief

Meer dan een halvering van het aantal bedrijven sinds wereldoorlog II

Tabel 19 : aantal bedrijven sinds WO II

	1955	1975	1985	1990	1993	1997
aantal bedrijven	470	267	235	231	204	169

Bron: NIS 15 mei-telling

Het aantal bedrijven is sinds 1955 fors gedaald, tussen 1955 en 1997 met 64%. Tussen 1990 en 1997 verdwenen meer dan een kwart van de bedrijven. Deze evolutie gekoppeld aan de toename van de oppervlakte cultuurgrond weerspiegelt zich in een sterke schaalvergroting en dit zowel bij de landbouw in hoofd- als in nevenberoep.

Landbouw en veefokkerij vormen het zwaartepunt

Tabel 20 : indeling van landbouwbedrijven naar type

	1990		1993		1997	
	aantal	%	aantal	%	Aantal	%
landbouw-veefok in hoofdberoep (cat.1)	174	75,3	142	69,6	126	74,6
tuinbouw in hoofdberoep (cat.2)	11	4,8	7	3,4	8	4,7
land-, tuinbouw in nevenberoep (cat.3-4)	43	18,6	53	26,0	34	20,1
andere voortbrengers (instellingen ed.)	3	1,3	2	1,0	1	0,6
Totaal	231	100,0	204	100,0	169	100,0

Bron: NIS 15 mei-telling

Tabel 21: indeling van cultuurgrond naar bedrijfstype

	1990		1993		1997	
	ha	%	ha	%	ha	%
landbouw hoofdberoep (cat1)	1.970,5	91,9	2.133,0	90,6	2.378,3	91,1
tuinbouw hoofdberoep (cat 2)	25,6	1,2	22,5	1,0	20,0	0,8
nevenberoep (cat 3-4)	112,7	5,3	180,3	7,7	204,0	7,8
andere (instellingen ed.)	34,1	1,6	18,8	0,8	7,3	0,3
totale oppervlakte	2.143,0	100,0	2.354,6	100,0	2.609,7	100,0

Bron: NIS 15 mei-telling

Uit bovenstaande tabellen blijkt dat de land- en tuinbouw in hoofdberoep in Kasterlee ongeveer 80% van de telplichtigen vertegenwoordigt en circa 92% van de cultuurgrond in gebruik heeft. Lenders (1998) geeft aan dat in België de beroepsland- en tuinbouw in 1995 slechts 68% van alle telplichtige bedrijven vertegenwoordigde, maar wel 90% van de totale oppervlakte cultuurgrond gebruikt en 93% van de economische productie voortbracht. De beroepslandbouw is bijgevolg in Kasterlee sterker vertegenwoordigd dan in de rest van België.

Om bedrijfseconomische redenen en vooral omwille van de mestproblematiek kan vermoed worden dat de vraag naar bijkomende landbouwgrond zal blijven. Het aandeel tuinbouwbedrijven in hoofdberoep blijft over de jaren heen praktisch ongewijzigd. Opvallend is de toename sinds 1990 van de oppervlakte cultuurgrond die gebruikt wordt door de nevenberoepslandbouw (aangiftecategorie 3-4). Hun areaal steeg met bijna de helft t.o.v. 1990.

Steeds meer middelgrote hoofdberoepslandbouwbedrijven

Tabel 22: indeling van de hoofdberoepslandbouwbedrijven naar grootteklasse voor de periode 1990 - 1993 - 1997

bedrijfsoppervlakte (ha)	1990		1993		1997	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
zonder teelt	27	14,6	18	12,1	9	6,7
0,01 < 2	24	13,0	7	4,7	10	7,5
0 – 2	51	27,6	25	16,8	19	14,2
2 < 5	27	14,6	15	10,1	11	8,2
5 < 10	22	11,9	28	18,8	13	9,7
10 < 20	51	27,6	37	24,8	43	32,1
2 – 20	100	54,1	80	53,7	67	50,0
20 < 30	21	11,4	24	16,1	21	15,7
30 < 50	12	6,5	18	12,1	25	18,7
50 < 80	1	0,5	2	1,3	1	0,7
> 80	0	0,0	0	0,0	1	0,7
> 20	34	19,5	44	29,5	48	35,8
totaal aantal bedrijven	185	100,0	149	100,0	134	100,0
totale opp. cultuurgrond	1996,1		2155,5		2398,3	

Bron: NIS, 15 mei-telling

Bovenstaande tabel geeft een beeld van de recente evolutie van de gemiddelde bedrijfsgrootte van de beroepslandbouw (in termen van grondgebruik). Uit de tabel blijkt dat de daling van het aantal bedrijven voor een groot deel toe te schrijven is aan het verdwijnen van bedrijven kleiner dan 20 ha. De vrijgekomen gronden worden geannexeerd door bestaande bedrijven of kleinere bedrijven smelten ook wel eens samen. Door deze evolutie van schaalvergroting stijgt zowel het absoluut als het relatief aandeel grotere bedrijven en belandt steeds meer cultuurgrond in professionele handen. In Kasterlee is sinds 1990 niet zozeer het aantal grote bedrijven maar wel het aantal middelgrote bedrijven (30-50ha) opvallend toegenomen.

Minder nevenberoepslandbouwers maar grotere bedrijven

Het aantal nevenberoepslandbouwers daalt, maar de gemiddelde bedrijfsgrootte neemt toe. Anno 1990 bedroeg de gemiddelde oppervlakte van een nevenberoepsbedrijf 2,6 ha, in 1997 is dit opgelopen tot 6 ha of meer dan een verdubbeling van de bedrijfsgrootte in een tijdspanne van 7 jaren. De cijfers tonen een duidelijke verschuiving van kleine naar middelgrote bedrijven.

Tabel 23 : aantal nevenberoepslandbouwers naar grootteklasse voor 1990 – 1993 - 1997

	1990		1993		1997	
	aantal		aantal		aantal	
bedrijfsoppervlakte (ha)						
zonder teelt	3		4		2	
0,01 < 2	24		25		8	
0 - 2	27		29		10	
2 < 5	11		13		8	
5 < 10	4		7		10	
10 < 20	1		3		4	
2 - 20	16		23		22	
20 < 30	0		1		2	
30 < 50	0		0		0	
50 < 80	0		0		0	
> 80	0		0		0	
> 20	0		1		2	
totaal aantal bedrijven	43		53		34	
totale oppervlakte cultuurgrond	112,7		180,3		204,0	

Bron: NIS 15 mei-telling

Tewerkstelling: daling van het aantal bestendige werkkrachten

Het aandeel bestendige werkkrachten neemt af. De recente schaalvergroting weerspiegelt zich ook in het aantal werkkrachten per bedrijf. Daar waar een middelgroot bedrijf mits de nodige automatisering door één voltijds werkende persoon gerund kan worden, vragen de grote en zeer grote bedrijven meerdere personen. Zo telt men anno 1997 in Kasterlee, met een sterke vertegenwoordiging van middelgrote bedrijven, gemiddeld 1,6 werkkrachten (al dan niet bestendig) per bedrijf terwijl het Vlaams gemiddelde 1,8 bedraagt.

Tabel 24 : evolutie van het aantal werkkrachten binnen de landbouwsector

	1990		1993		1997	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
bestendige werkkrachten	257	69,6	202	68,7	156	56,1
onbestendige werkkrachten	112	30,4	92	31,3	122	43,9
totale arbeidskrachten	369	100,0	294	100,0	278	100,0
aantal bedrijven	231		204		169	
aantal werkkrachten / bedrijf	1,6		1,1		1,6	

Bron: NIS, 15 mei-telling

Op Vlaams niveau is eveneens een trendmatige daling van het aantal onbestendige arbeidskrachten aanwezig. In Kasterlee zag men hun aantal teruglopen van 112 in 1990 tot 92 personen in 1993. Sindsdien is er echter een ommekeer gebeurd en steeg het aantal tijdelijk tewerkgestelden tot een niveau dat hoger ligt dan in 1990.

De totale werkgelegenheid binnen de landbouw neemt in de jaren '90 af, maar toch zorgt de landbouwsector in Kasterlee nog steeds voor 5,47% van de totale werkgelegenheid. Dit is duidelijk meer dan het provinciaal gemiddelde van 2,1%. Hierbij dient opgemerkt dat geen rekening gehouden wordt met de onrechtstreekse tewerkstelling in de agribusiness-complexen. Het economisch multiplicatoreffect ten aanzien van de landbouw werd in 1991 op 1,8 geschat.

Stevige basis van jonge bedrijfsleiders met veel grond

De toekomstkansen van de land- en tuinbouwbedrijven op middellange termijn worden sterk bepaald door de leeftijd van de bedrijfsleiders en door de mate waarin opvolging voor oudere bedrijfsleiders verzekerd is.

Tabel 25 : bedrijfsopvolging

	1990		1993		1997	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Bedrijfsleiders < 50 jr.	114	49,4	123	60,3	123	72,8
Bedrijfsleiders > 50 jr.	117	50,6	81	39,7	46	27,2
met opvolging	25	10,8	13	6,4	7	4,1
Zonder opvolging	62	26,8	65	31,9	32	18,9
Weet nog niet	30	13,0	3	1,5	7	4,1
Nieuwe bedrijfsleiders in voorbije jaar	15		4		3	
Totaal	231		204		169	

Bron: NIS 15 mei-telling

Het aantal bedrijfsleiders daalt gestaag: in 1990 telde Kasterlee nog 231 bedrijfsleiders in 1997 is hun aantal teruggelopen tot 169 (of -27%). De daling gebeurt uitsluitend binnen de categorie oudere bedrijfsleiders terwijl zowel het aantal als aandeel jongere is toegenomen. Hieruit blijkt dat er zich sinds het begin van de jaren '90 een generatiewissel heeft voltrokken binnen de gemeente Kasterlee. Begin 1990 waren er ongeveer evenveel oude als jonge bedrijfsleiders terwijl zeven jaar later ca. 73% van de bedrijfsleiders jonger is dan 50 jaar.

Anno 1997 heeft 70% van de oudere bedrijfsleiders geen opvolger. Het ontbreken van opvolgers bij landbouwbedrijven kan wijzen op te verwachten grondmobiliteit en daarmee gepaard gaande fenomenen zoals overname, pachtoverdracht of soms ook het onttrekken van gronden aan de landbouw. Het afwezig zijn van een opvolger

heeft evenwel niet te betekenen dat de bedrijfscontinuïteit niet voorzien is, noch dat de vrijkomende gronden niet meer door de landbouw zouden gebruikt worden.

Dezelfde vaststelling geldt wat betreft de oppervlakte cultuurgrond die door de respectievelijke groepen bewerkt wordt. Dit zou kunnen betekenen dat er in de nabije toekomst nog wel wat bedrijven en bijhorende gronden vrijkomen zodat verdere schaalvergroting van bestaande bedrijven mogelijk blijft. Het totale aandeel van grond dat op korte en middellange termijn wellicht in gebruik blijft voor professionele land- en tuinbouw, is gestegen in de jaren '90. Dit is een algemene trend. Het percentage van 83.4 % voor Kasterlee is zeer hoog.

Tabel 26 : oppervlakte cultuurgrond i.f.v. de bedrijfsopvolging

opp. cultuurgrond in ha	1990		1993		1997	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
bedrijfsleiders < 50 jr.	1063,2	49,6	1520,3	64,6	2024,2	77,6
bedrijfsleiders > 50 jr.	1079,9	50,4	834,4	35,4	585,5	22,4
met opvolging	444,5	20,7	243,8	10,4	152,8	5,9
zonder opvolging	333,4	15,6	570,9	24,2	301,7	11,6
weet nog niet	302,0	14,1	19,7	0,8	131,0	5,0
Totaal	2143,0	100,0	2354,6	100,0	2609,7	100,0

Bron: NIS 15 mei-telling

Intensivering van de bedrijfsvoering

De problemen die de landbouwsector momenteel ondervindt, hebben vaak rechtstreeks te maken met de intensieve bedrijfsvoering. De omschakeling van de landbouwsector in reactie op het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid heeft ertoe geleid dat voornamelijk in de intensieve veehouderij en de grootschalige akkerbouw van voedergewassen, aardappelen en extensieve groenteteelt werd geïnvesteerd.

De industrialisering van de landbouw kwam pas na de tweede wereldoorlog goed op gang. Het belang van de productiefactor kapitaal werd steeds groter. Het algemeen streven naar modernisering heeft de landbouwers op hoge kosten gejaagd (kapitaalsintensieve landbouw). Grote hoeveelheden geld werden geleend. Tenslotte worden de investeringen zo aanzienlijk dat de bedrijven niet in staat zijn de nodige uitrustingen te kopen voor een brede waaier van productieprocessen. Aldus worden de landbouwers verplicht zich enger te specialiseren op één of twee specialisaties, waardoor de bedrijfsstructuur ontmengd wordt. De gesloten grondstoffencyclus van koe-mest- gewas-voeder-melk werd doorbroken en vervangen door een verticale geïntegreerde keten van opfokbedrijf-meststoproducent-akkerbouwbedrijf-

veevoederfabriek-zuivelfabriek. De landbouw stoot dus bepaalde activiteiten af en wordt afhankelijk van de industrie.

De concentratie van grote dierenaantallen leidt enerzijds tot een bundeling van beheers- en verwerkingsmogelijkheden van de afvalstoffenstroom, maar geeft anderzijds evenwel een grotere kans op besmetting door en uitbreiding van ziektes. De aanvoer op een veebedrijf van bedrijfsvreemd veevoeder bestendigt de trend van het niet meer kunnen sluiten van de stofcyclus. Verder is ook de productie van mest waarvoor geen grond beschikbaar is een essentieel knelpunt in de huidige bedrijfsvoering.

Melkveesector en varkenssector wegen economisch het zwaarst door

Tabel 27 : aandeel per sector in totaal BSS van de gemeente Kasterlee

Sectoren	BSS %
groenvoedergewassen	7,68
weiland / grasland	5,43
groenten onder glas	2,44
granen (korrelmaïs)	1,46
fruitteelt onder serres	1,07
boomkwekerijen	0,42
aardappelen	0,41
extensieve groenteteelt	0,37
wortel en knolgewassen	0,18
fruitteelt in open lucht	0,15
nijverheidsgewassen	0,12
andere	0,11
totale plantaardige productie	19,69
mestkalveren	6,97
melkvee	28,09
opfok	4,84
vleesvee	1,29
runderen	41,19
jonge varkens	12,54
mestvarkens	8,51
fokvarkens	10,23
varkens	31,28
pluimvee	4,48
andere dieren	0,35
totale dierlijke productie	80,31

Bron: NIS 15 mei-telling

Het BSS is een maat voor de economische waarde van de landbouwproductie. Runderen en meer specifiek het melkvee vormt economisch de belangrijkste subsector, gevolgd door de jonge varkens. Het relatief grote aandeel van weiland / grasland hangt samen met de sterke vertegenwoordiging van de grondgebonden veeteelt.

2.2 Profiel van de landbouwbedrijven

2.2.1 Bedrijfstypologie: methodiek

Er wordt een typering opgesteld van de agrarische bedrijven die voorkomen op grondgebied Kasterlee. Deze typering moet toelaten een functionele differentiatie op te stellen binnen de agrarische structuur. De typering kent drie invalshoeken:

- de mate dat het beroepslandbouw dan wel niet professionele landbouw betreft: hiervoor wordt gebruik gemaakt van de 15 mei telling van het NIS en de aangiftecategorie waarin de aangever zichzelf rangschikt.
- de mate dat er voor het bedrijf perspectieven bestaan voor een leefbare toekomst met als indicatoren: opvolging, BS,... Het BS (Bruto Saldo)³ is een maat voor de economische opbrengst van een teelt of een dier. Hiermee kunnen verschillende productierichtingen op één bedrijf vergeleken worden en kan bepaald worden wat de belangrijkste economische activiteit van een bedrijf is. Zoals eerder reeds vermeld zegt bedrijfsopvolging niet alles over de toekomst van een landbouwbedrijf. Een economisch leefbaar, modern landbouwbedrijf zonder opvolging maakt een goede kans om overgenomen te worden door een andere landbouwer.
- de aard van de landbouwkundige activiteiten die het bedrijf voert. Indien het BSS voor een bepaalde productierichting groter dan 50 % van het totale BSS is, dan wordt het bedrijf onder dat type gerangschikt.

De opbouw van de typologie bestaat uit twee symbolen, die elk een andere indeling vertegenwoordigen. Een eerste indeling wordt gemaakt op basis van een economische typering van elk bedrijf. Elk van de vier klassen daarin wordt voorgesteld door een letter, het eerste symbool in de typologie. Een tweede indeling wordt gemaakt voor de professionele volwaardige bedrijven en de professionele niet-volwaardige nevenberoepsbedrijven op basis van het type van de hoofdactiviteit. Deze verschillende klassen worden voorgesteld door een cijfercombinatie, het tweede symbool in de typologie.

³ Het bruto saldo van een landbouwproductie is de geldwaarde van de bruto-productie, waarvan men de belangrijkste bijhorende specifieke kosten afrekt. Het bruto standaardsaldo (BSS) is dan de waarde van het bruto saldo die overeenstemt met de gemiddelde situatie in een bepaalde regio. Het ganse grondgebied België wordt hierbij als een regio beschouwd.

Tabel 28: bedrijfstypologie: hoofdingeling op basis van productiewaarde

Hoofdtype	aangiftecategorie*	BSS	1 ^e symbool
Professioneel volwaardig	1 – 2	> 1 miljoen	P
Professioneel, uitbollend	1 – 2	< 1 miljoen	U
Professioneel, nevenberoep	3 – 4	> 0,5 miljoen	N
niet professioneel	3 – 4	< 0,5 miljoen	H

* aangiftecategorie 1: landbouwers en/of veehouders als hoofdberoep; 2: tuinbouwers als hoofdberoep; 3: landbouwers, veehouders en/of tuinbouwers als nevenberoep; 4: instellingen met land- of tuinbouwproductie of veehouderij

Tabel 29: tweede symbool; indeling op basis van de hoofdactiviteit

hoofdactiviteit	subtype	2 ^e symbool
Akkerbouw	akkerbouwbedrijf	1
Tuinbouw	tuinbouw in open lucht	2.1
	tuinbouw onder glas in volle grond	2.2
	tuinbouw onder glas op substraat	2.3
	tuinbouw niet eetbare producten (NET)	2.4
rundveehouderij	grondgebonden melkvee	3.1
	grondgebonden vleesvee	3.2
	grondgebonden opfok	3.3
Veredeling	veredeling kippen	4.1
	veredeling varkens	4.2
	veredeling mestkalveren	4.3
Gemengd	gemengd bedrijf	5
andere dieren	andere dieren	6
Andere	loonwerker zonder grond	7.1
	groenvoederteelt zonder dieren	7.2

2.2.2 Landbouwbedrijfstypes in Kasterlee

Toepassing van de typologie op de landbouwbedrijven die in Kasterlee aangifte deden bij de landbouwtelling 15 mei 2000 levert volgend beeld. Het aangeduide percentage BSS heft betrekking op het totale BSS dat door de betrokken groep van bedrijven gerealiseerd wordt, inclusief de BSS-bedragen van eventuele kleinere activiteiten die niet specifiek zijn voor dat type, maar een diversificatie vormen binnen het bedrijf.

Tabel 30: landbouwbedrijfstypes in Kasterlee

Bedrijfstype	bedrijven %	BSS %	cultuurgrond %
Professioneel, volwaardig	87.39	97,96	94,53
p2.1 tuinbouw open lucht	0.84	0.82	2.09
p2.3 tuinbouw glas	0.84	1.19	0.14
p2.4 tuinbouw NET	1.68	0.64	0.10
totaal tuinbouw	3.36	2.65	2.33
p3.1 grondgebonden melkvee	35.29	37.45	55.04
p3.2 grondgebonden vleesvee	3.6	1.44	3.75
p3.3 grondgebonden opfok	1.68	1.01	5.04
totaal grondgebonden veeteelt	40.34	39.9	63.83
p4.1 veredeling kippen	5.88	3.86	0.95
p4.2 veredeling varkens	20.17	30.49	14.59
p4.3 verdeling mestkalveren	10.08	10.22	4.99
totaal grondloze veredeling	36.13	44.57	20.53
p5 gemengd bedrijf	3.36	4.71	5.89
p6 andere dieren	3.36	5.96	1.14
p7.1 loonwerker	0.84	0.17	0.81
totaal andere	7.56	10.84	7.84
Professioneel, niet-volwaardig nevenberoep	6.72	1.57	3.70
n3.1 grondgebonden melkvee	0.84	0.12	0.71
n3.2 grondgebonden vleesvee	5.88	1.45	2.99
professioneel, niet-volwaardig uitbollend	1.68	0.18	0.57
niet – professioneel	4.20	0.29	1.19

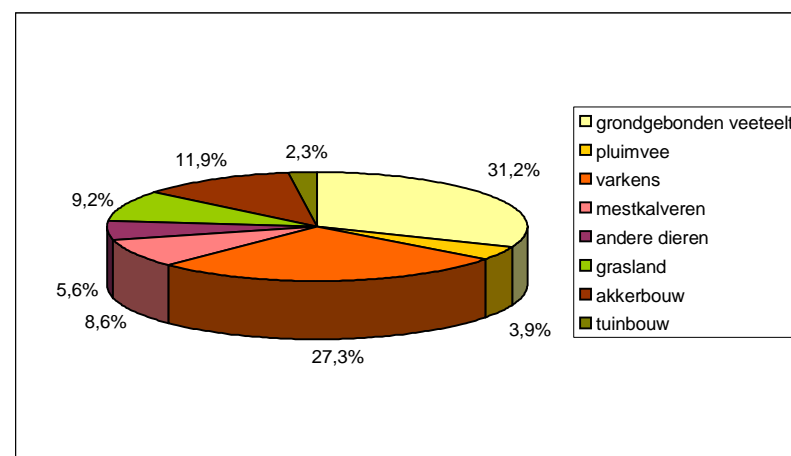
Bron : IOK-plangroep

De professionele volwaardige landbouw vertegenwoordigt nagenoeg 98 % van de productiewaarde en heeft 95 % van de cultuurgronden in gebruik. In termen van BSS nemen grondloze veredelingsbedrijven het grootste aandeel voor hun rekening (45 % van het BSS), met de varkenssector als voornaamste vertegenwoordiger. Qua grondgebruik zijn de grondgebonden rundveebedrijven (voornamelijk melkveebedrijven) de belangrijkste vertegenwoordigers met 64 % van de cultuurgronden. De grondgebonden rundveebedrijven zijn ook goed voor 40 % van het BSS.

Hieruit kan besloten worden dat de landbouw in Kasterlee steunt op 2 pijlers, die nagenoeg even groot zijn: de grondgebonden melkveeteelt en de varkensteelt.

2.3 Agrarische subsectoren

Op basis van de bedrijfsgegevens van de 15 mei landbouwtelling en de ligging van de verschillende bedrijven kan voor de gemeente (en verschillende deelgebieden) berekend worden wat de economische waarde (totale BSS) is van elke subsector. Deze berekening gebeurt niet meer per bedrijfseenheid en bedrijfstype, maar op basis van de effectieve productie van elke subsector over de bedrijfsgrenzen heen. Voor de gemeente Kasterlee geeft dit het volgende beeld (Figuur 1).

Figuur 1: economisch belang (procentueel aandeel BSS) van de verschillende subsectoren

3 Ruimtelijke analyse

3.1 Bodem en bodemgeschiktheid

3.1.1 Bodem

Bij de bespreking van de bestaande ruimtelijke mesostructuur van Kasterlee wordt in de eerste plaats ook aandacht besteed aan het fysisch systeem als drager van de ruimtelijke structuur. Voor de bespreking van de bodem in Kasterlee wordt dan ook verwezen naar dit onderdeel van het document.

3.1.2 Bodemgeschiktheid

Ruimtebehoevende activiteiten stellen elk hun specifieke eisen aan de ruimtelijke eenheid waarin ze gesitueerd zijn. Voor toepassingen in de land- en tuinbouw is bodemgeschiktheid zeker één van de relevante parameters. Ongeacht de mogelijkheden van de moderne landbouw blijft de inherente bodemgeschiktheid een interessante indicator.

Voor interpretatie van bodemgeschiktheden wordt gebruik gemaakt van de digitale bodemgeschiktheidskaart van de provincie Antwerpen⁴. Bij de interpretatie van deze kaart en afgeleide geschiktheidskaarten dient steeds de beperktheid van de kaart in rekening gebracht te worden: de bodemkundige informatie vervat in de bodemkaart (zijnde de fysische bodemeigenschappen), belicht slechts een bepaald aspect van de “standplaatsgeschiktheid”, nl. de intrinsieke natuurlijke vruchtbaarheid, gebonden aan de bodemserie. Daarbij zijn o.m. de mogelijkheden tot bodemverbetering door bijkomende teelt- en cultuurtechnische ingrepen⁵ buiten beschouwing gelaten. Andere parameters die mede de geschiktheid voor specifieke land- en tuinbouwtoepassingen bepalen, zijn:

- chemische en biologische bodemkenmerken
- klimatologische gegevens: temperatuur, zonneschijn en neerslag
- hydrologie

⁴ : naar aanleiding van de actualisatie van de bodemkaart van België voor de provincie Antwerpen, werd door de provinciale GIS-cel een bodemgeschiktheidskaart gekoppeld aan de geactualiseerde bodemkaart. Aan de verschillende bodemtypes werd een geschiktheidsklasse toegekend voor een 10-tal teelten (permanente grasland, akkerbouw, mais, ...). Dit gebeurde onder de vleugels van een werkgroep van deskundigen.

⁵ De effecten van grootschalige cultuurtechnische ingrepen in het kader van ruilverkaveling, e.d. zijn reeds in rekening gebracht (= actualisatie van de oude bodemkaart).

- de fytotechnische kenmerken: cultivar, plantafstand, zaai- en/of planttijd, oogstdatum en groeiduur, oogstwijze, fytosanitaire maatregelen
- socio-economische situatie

Bodemgeschiktheid voor permanente weide

Alle natte gronden met een permanente waterstand op matige diepte zijn geschikt voor weidebouw. De zeer natte gronden moeten kunstmatig gedraineerd worden voor graasweiden. De bodemeisen voor hooiweiden zijn lager dan die voor graasweiden. Matig vochtige lemige zandbodems met humeuze bovengrond zijn goed geschikt voor landbouw. De echt zandige bodems zijn niet of matig geschikt voor weidebouw. Slechts indien ze voldoende vochtig zijn, komen ze in aanmerking voor ‘late’ teelten. Deze gronden worden vaak gecatalogeerd als gronden met ‘gestoorde waterhuishouding.’ Zij zijn pas laat in het voorjaar droog genoeg voor betreding en bewerking. Slechts via grote cultuurtechnische ingrepen (drainage, onderhouden en verhogen van dijken) kunnen deze gronden voor andere teelten dan weiland geschikt gemaakt worden.

In Kasterlee worden heel wat gronden geschikt bevonden voor weiland. Deze zijn vooral te vinden in valleien van rivieren en beken, o.a. de Kleine Nete, Wamp, Rode Loop, Kemelbeek, Grote Kaliebeek, Kleien Kaliebeek, Broekloop, Rulloop. Het merendeel van deze gronden zijn op basis van hun bodemeigenschappen enkel geschikt voor weiland. Dit zijn de echte valleigronden van beken die nog weinig grootschalige cultuuringrepen hebben ondergaan. Deze gebieden komen in aanmerking voor verweving van landbouw en natuurwaarden.

Bodemgeschiktheid voor akkerbouw

Gezien de optimale voedingstoestand en vochthoudend vermogen geven de akkerbouwteelten de hoogste opbrengsten op zandleem- en leemgronden met een matige vochtigheid. In de zandige Kempen zijn deze gronden geschikt voor akkerbouw van nature schaars. Toch kunnen in Kasterlee heel wat geschikte gronden aangeduid worden, vooral rond de historische agrarische kernen. Het gaat hier om matig droge tot matig natte plaggenbodems op voornamelijk lemig zand. Een groot deel van deze bodems, de huidige dorpskern van Kasterlee, heeft ondertussen de bestemming woongebied gekregen. Grote aaneengesloten gehelen liggen voornamelijk op de hogere gronden van de traditionele landbouwgehuchten. De grootste concentratie is terug te vinden ten oosten en ten noorden van Kasterlee, rond Terlo, Kluis, Vorsel, Klein Rees en Groot Rees. Verder kunnen ook ter hoogte van Lichtaart, Tienen, Houtum, Hukkelbergen-Langenberg, Kleine Winkel, Lage Rielen bodems geschikt voor akkerbouw aangeduid worden.

Omnivalente gronden

Omnivalente gronden worden gekenmerkt door een bodemgeschiktheid voor een brede waaier aan teelten. Deze gronden zijn meestal zandlemig van textuur en matig vochtig. Deze bodems komen van nature bijna niet voor in Kasterlee dat deel uitmaakt van de zandige Kempen. Toch kan een heel aantal gronden worden aangeduid als omnivalent. Het gaat hier om matig droge of matig natte lemige zandgronden met een dikke humusrijke bovenlaag. In Kasterlee zijn het de plaggenbodems die reeds eeuwen in agrarisch gebruik zijn (Kasterlee, Terlo, Vorsel, Kluis, Groot Rees, Klein Rees, Lage Rielen, Kleine Winkel en kleine oppervlaktes ten noorden van Lichtaart en Tielen). De dikke humusrijke bovenlaag verhoogt immers de bodemvruchtbaarheid en dus ook de bodemgeschiktheid.

3.2 Ruimtelijke analyse van de cultuurgronden

De oppervlakte grond die door de landbouw ingenomen wordt, kan gedifferentieerd worden naar effectief gebruik. De basis van deze analyse is het digitaal bestand van de landbouwgebruikspcelen van de gemeente dat voor elk landbouwperceel informatie bevat. Dit bestand werd voor heel Vlaanderen opgemaakt door de Mestbank, afdeling van de Vlaamse Landmaatschappij. Met het oog op het berekenen en uitbetalen van vergoedingen aan landbouwbedrijven werden in 1998 alle landbouwgebruikspcelen in Vlaanderen geregistreerd. Dit bestand geeft voor elk gebruikt landbouwperceel informatie over de gevoerde teelt. Deze teelten kunnen samengevat worden in een aantal teeltgroepen. Het is in functie van deze teeltgroepen dat het bodemgebruik geanalyseerd wordt.

Tabel 31: Percentage oppervlakte van de verschillende teeltgroepen

Teeltgroep	%	Teelten
Aardappelen	1.99	Aardappelen
Granen	1.49	Haver, Triticale, Wintergerst, wintertarwe, zomergerst, zomertarwe
Grasland	47.73	Grasland
Groenten industrie	1.04	Erwten/bonen voor industrie, groenten voor de industrie, wortelen voor de industrie
Groenten vers	0.08	Ajuin, erwten en bonen (droge peulvruchten), erwten en bonen (vers gebruik), groenten voor vers gebruik, witlof, wortelen voor vers gebruik
Maïs	43.16	Maïs
Voedergewassen, andere dan maïs	0.61	Luzerne, klaver, voederbieten, ander vlinderbloemig gewas
Suiker- en zetmeelvererende gewassen	0.31	Suikerbieten, cichorei
Fruitteelt	0.24	Fruittbomen, fruit (struiken + aardbeien)
Boomkwekerij	0.13	Boomkweek
Braak	0.01	Braak
Gebouwen	2.67	Stal, andere gebouwen

Bron: Landbouwgebruikspcelen, Mestbank VLM, 1998

De tabel geeft voor de hele gemeente voor elke teelt het percentage van de totale oppervlakte van 2847 ha weer.

Uit de tabel blijkt dat nagenoeg de hele oppervlakte cultuurgrond ingenomen wordt door twee teelten die volledig in het teken staan van de dierlijke consumptie: grasland en maïs. Dit is kenmerkend voor de hele Kempen waar de grondgebonden veeteelt de ruimtelijke drager van de agrarische structuur is.

Het grasland en de maïsakkers liggen verspreid over de gehele gemeente. Er kan vastgesteld worden dat de spreiding niet gestuurd wordt door het fysisch systeem. De ruilverkavelingen hebben de fysische verschillen tussen de cultuurgronden genivelleerd.

In beperkte mate worden in Kasterlee nog aardappelen verbouwd. Buiten de regio Arendonk-Retie-Postel komt deze teelt in de Kempen slechts sporadisch voor. In Kasterlee zijn deze gronden te vinden aan Terlo, aan Opstal, ten westen van de Tikkebroeken en enkele percelen verspreid over de gemeente. De spreiding van de geringe oppervlaktes waarop granen verbouwd worden, is nog groter. In het oosten van de gemeente worden groenten voor industrie verbouwd: enkele percelen aan Straaleind, Hoeven en ten oosten van Tikkebroeken. Fruitteelt is voornamelijk terug te vinden aan Hoek-Loozijde in Tielen.

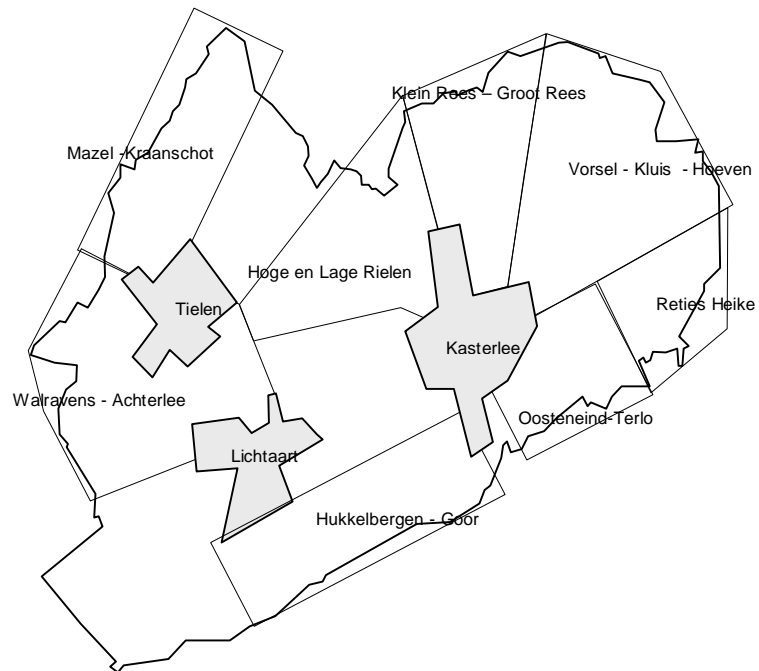
3.3 Ruimtelijke spreiding van de landbouwbedrijfstypes

De veeteeltbedrijven actief in de grondloze veredeling van pluimvee, varkens en mestkalveren hebben zich in beperkte mate geconcentreerd en dit voornamelijk binnen de deelgemeente Kasterlee. Een drietal concentraties is te onderscheiden. Deze zijn gelegen in gebieden die goed bereikbaar zijn via belangrijke vervoersassen: Reties Heike, gehucht Vorsel en Groot Rees. De grondgebonden veeteeltbedrijven liggen daarentegen sterk verspreid over de gemeente. De afhankelijkheid van vervoersinfrastructuur is niet zo uitgesproken. Grasland dat aansluit op de bedrijfsgebouwen of in de directe omgeving ligt is meer van tel. Bedrijven met andere dieren (paarden, konijnen, geiten) komen voornamelijk aan Eerselingen voor. Tuinbouwbedrijven liggen verspreid over de hele gemeente. De traditionele landbouwgehuchten Hukkelbergen en Goor herbergen heel wat hobbylandbouwers en nevenberoepsbedrijven die daar nu gemengd met de woonfunctie voor komen. Daarbuiten maken zij economisch gezien geen kans binnen de landbouwsector.

4 Agrarische eenheden

Uit de voorgaande analyse blijkt dat de landbouw in Kasterlee een zekere ruimtelijke differentiatie vertoont. Landbouwkundig kan Kasterlee ingedeeld worden in deelgebieden die samen de gebieden van de bestaande agrarische structuur op gemeentelijk niveau vormen.

Figuur 2: Agrarische eenheden

IV ANALYSES SECTORSTUDIE RECREATIE

1 Methodiek sectorstudie recreatie

In dit sectoraal onderzoek wordt een grondige analyse gemaakt van de toeristisch-recreatieve sector in de gemeente. De sector toerisme en recreatie is zeer uiteenlopend en de studie bestaat dan ook voor een groot gedeelte uit de opmaak van inventarissen: sportvoorzieningen, jeugdvoorzieningen, socio-culturele voorzieningen, verblijfsrecreatieve infrastructuur, weekendverblijven, voorzieningen voor wandelaars, voor fietsers en ruiters, horeca,... Deze inventarissen vormen de basis voor de analyse van de bestaande toeristisch-recreatieve structuur. Ze worden aangevuld met resultaten van een enquête die door de gemeente gehouden wordt bij alle sport-, jeugd- en socio-culturele verenigingen van de gemeente. Daarin wordt gepolst naar de ledenstructuur, geografische binding, vervoerspatroon, gebruikte infrastructuur en uitrusting, investeringen, tevredenheid... Uit deze analyse komen knelpunten en behoeften naar voor die een specifieke oplossing behoeven in de gewenste toeristisch-recreatieve structuur. Speciale aandacht gaat daarbij onder meer naar de ruimtebehoeften en het aspect zonevreemdheid.

De grondige inventaris vormt de basis voor een ruimtelijke differentiatie van de toeristisch-recreatieve structuur binnen de gemeente. Deze differentiatie wordt verder gebiedsgericht vertaald naar beleidscategorieën in de gewenste toeristisch-recreatieve structuur die eveneens een antwoord moet bieden op de bestaande knelpunten en behoeften die naar voor komen uit de analyse. Daartoe worden specifieke ontwikkelingsperspectieven uitgewerkt en gekoppeld aan de beleidscategorieën.

2 Verenigingsleven

Verenigingsleven

Het verenigingsleven vormt de sociale ruggengraat van een gemeente. Het gaat daarbij van verenigingen uit sociale overwegingen, over culturele groeperingen tot verenigingen met louter ontspanning als opzet. Het verenigingsleven speelt zich af op het niveau van de deelgemeenten, wijken of gehuchten, elk met hun eigen karakteristieken. In het verleden waren vooral de socio-culturele verenigingen sterk actief in het kader van het traditionele dorpsleven. De laatste decennia hebben ook de sportverenigingen een sterke groei gekend. Deze verenigingen stellen heel wat meer eisen aan de uitrusting van de te gebruiken locaties. Het gaat hierbij om aanzienlijke investeringen die niet gedragen kunnen worden door de betreffende verenigingen. De lokale overheden zien het dan ook als hun taak om aan die vraag tegemoet te komen en medegebruik van sportinfrastructuur te organiseren. Ook infrastructures, waar de verenigingen enkele malen per jaar grotere activiteiten willen organiseren, en polyvalente ruimtes zijn eigendom van deze instanties.

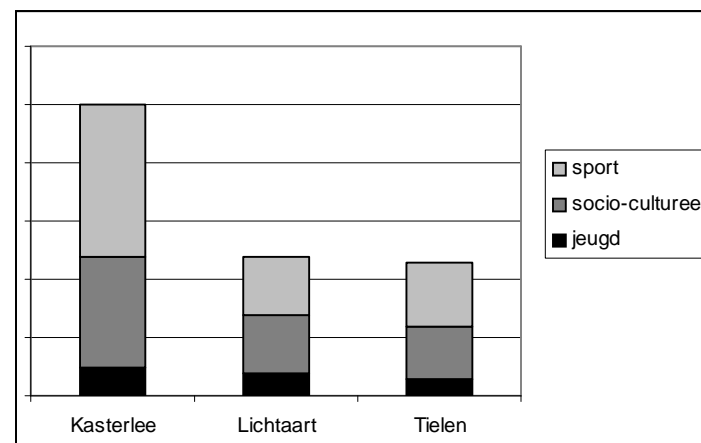
Drie types: Sport, jeugd en socio-culturele verenigingen

Het verenigingsleven is op te delen in drie algemene types van verenigingen, elk met een specifieke ruimtebehoefte:

- Sportverenigingen zijn sterk ruimtebehoevende verenigingen die nood hebben aan een infrastructuur die een aantal malen per week beschikbaar is. Het gaat hierbij zowel om binnenruimten als om buitenterreinen met specifieke voorzieningen, die bovendien niet zelden een bijzonder onderhoud vragen.
- Jeugdverenigingen hebben nood aan een veilige, vaste stek waar ze hun werking kunnen ontplooiën en de leden minstens één maal per week kunnen ontvangen. Daarvoor hebben zij zowel binnenruimten als aan buitenruimten nodig. Het specifieke voorzieningenniveau mag daar meestal wel, zij het binnen de veiligheidsnormen, tot een minimale vorm beperkt zijn.
- Socio-culturele verenigingen zijn de meest verscheiden groep, die een brede vraag naar verschillende mogelijke types van locaties vertonen. Van deze groep gaat de grootste vraag uit naar polyvalente ruimtes, al dan niet onder eigen beheer.

Kasterlee kent een uitgebreid verenigingsleven, verspreid over de drie deelgemeenten. Sportverenigingen zijn lichtjes in de meerderheid, gevolgd door socio-culturele verenigingen. De locatie van secretariaten en contactpersonen geeft enig idee over de spreiding van de verenigingen over de drie deelgemeenten. Deelgemeente Kas-

terlee herbergt op die manier het grootste aantal verenigingen. Het aantal verenigingen in Tielen en Lichtaart is ongeveer gelijk.

Figuur 3: verenigingen in Kasterlee naar type en naar de locaties van de secretariaten

Locaties

Het verenigingsleven speelt zich af op een 85-tal locaties, die geïnventariseerd konden worden op basis van een enquête onder de verenigingen georganiseerd door het gemeentebestuur en op basis van infomateriaal van de verenigingen zelf.

Vervoerspatroon

Een belangrijk aandachtspunt is het vervoer naar de verschillende infrastructures en de parkeergelegenheid ter plekke. Want hoewel de meerderheid een afwisselend vervoerspatroon kent, afhankelijk van de weersomstandigheden, blijft er een grote groep (20%) die stevast beroep doet op de eigen auto of moto om de locatie te bereiken. Enkele verenigingen signaleren dan ook parkeer- of verkeersproblemen. Afwezigheid of ontoereikendheid van parkeerplaatsen wordt gemeld aan Sporthal De Hoge Rielen, parochiecentrum Kasterlee en gemeenteschool Kasterlee. De sporthal van de Hoge Rielen is gelegen buiten een kern, de twee andere infrastructures zijn gelegen binnen de kern van Kasterlee. Een kleine groep verenigingsleden komt stevast te voet of per fiets naar de activiteiten. Het gaat waarschijnlijk in hoofdzaak om jongere leden. Daarom moet aandacht geschonken worden aan de veiligheid op de toegangsroutes. Vooral het sportcentrum van Lichtaart aan de Molenstraat blijkt

wat dat betreft met een probleem te kampen. Er werd ook gevraagd naar de mogelijkheden om de Pijpstraat in Tielen voor te behouden voor plaatselijk verkeer. Ook verschillende fietsoversteekplaatsen in de gemeente verdienen aandacht. Openbaar vervoer wordt in dit kader niet gebruikt. Er wordt wel melding gemaakt van een gebrek aan openbaar vervoer richting Hoge Rielen in de zomermaanden.

Ruimtebehoefte jeugdverenigingen

De werking van een jeugdvereniging staat of valt met de beschikking over een vaste locatie waar de activiteiten veilig plaats kunnen hebben. De lokalen zijn over het algemeen eigendom van de jeugdverenigingen zelf. De uitrusting is over het algemeen van een lager niveau. De grond is vaak in erfpacht van een plaatselijke overheid. Daarnaast maken ze nog veelvuldig gebruik van de openbare ruimte. Beperkt medegebruik van de lokalen geldt als bron van inkomsten voor deze verenigingen. Het succes van de jeugdverenigingen en de matige uitrusting en veiligheid induceert de vraag naar bijkomende of nieuwe lokalen. Nieuwe locaties worden echter niet gewenst. Er heerst een grote tevredenheid over de huidige ligging van lokalen. Bovendien zijn alle jeugdlokalen vergund en doet er zich geen juridisch zonevreemde situering voor. De problematiek van de veiligheid van de omgeving verdient wel de aandacht. De zondagse drukte in de dorpskern van Kasterlee wordt bijvoorbeeld aangehaald als oorzaak van een veiligheidsprobleem voor de lokalen gesitueerd in de Melkstraat.

Ruimtebehoefte socio-culturele verenigingen

Socio-culturele verenigingen hebben een minder afgelijnd profiel. Sommige verenigingen zijn gericht op artistieke bezigheden zoals dans, toneel en muziek; andere verenigingen hebben een educatief of sociaal doel. Sociale verenigingen, zoals afdelingen van het ACV, verenigingen van de derde leeftijd, enz. zijn sterk vertegenwoordigd.

De ruimtebehoefte en nood aan locaties zijn dan ook moeilijker te veralgemenen. De meeste verenigingen maken gebruik van infrastructures die ingericht zijn door lokale overheden: ontmoetingscentra, parochiecentra, polyvalente lokalen,... Slechts enkele socio-culturele verenigingen hebben een eigen locatie in beheer, andere gebruiken de lokalen van andere verenigingen. Een kleine minderheid maakt gebruik van de horeca om de bijeenkomsten te organiseren. De eisen die gesteld worden aan de publiekelijke, socio-culturele locaties liggen gevoelig hoger. Het veelvuldig gebruik door verschillende verenigingen zorgt er voor dat het onderhoud uit praktische overwegingen ook verzorgd wordt door de lokale overheid en verrekend wordt in het huurgeld. Deze verenigingen maken bovendien, ook omwille van hun diverse activiteiten, vaak gebruik van verschillende locaties, al dan niet verspreid over de deelgemeenten. Ondanks alle voorzieningen in de gemeente Kasterlee steekt bij enkele

verenigingen toch de vraag naar extra accommodaties de kop op. Vooral culturele verenigingen uit Lichtaart en Kasterlee uiten de vraag naar een grote polyvalente, culturele ruimte.

Ruimtebehoefte sportverenigingen

In elke deelgemeente heeft de gemeente een behoorlijk uitgeruste openluchtinfrastructuur in beheer. In Kasterlee komt daar nog een sporthal bij. Deze blijkt echter zeer druk bezet te zijn. Een 25-tal verenigingen deelt ondertussen het gebruik. Dit capaciteitsprobleem heeft vaak late speel- en trainingsuren tot gevolg. Verenigingen uit Lichtaart en Tielen maken daarom ook gebruik van de sporthal op De Hoge Rielen. Een negental verenigingen verzorgen hun activiteiten nu al in deze infrastructuur. De vraag naar een bijkomende sporthal blijft dan ook vanuit vele verenigingen, zoals de zaalvoetbalverenigingen en de Tielse verenigingen, nog groot. Het medegebruik van de turnzalen van de verschillende scholen zou misschien kunnen uitgebreid worden. Deze locaties en hun uitrusting zijn echter niet geschikt voor alle sportactiviteiten.

3 Inventaris recreatieve infrastructuur

3.1 Wandel- en fietsroutes

Tabel 32: wandelroutes in Kasterlee

vertrekpunt	wandelroute	Afstand (km)
Keesesmolen Kasterlee	Dennenpad	2.5
	Konijnenpad	6.5
	Molenpad	5.7
	Netepad	7
OCMW Lichtaart	Drieheiligenwandeling	4.5
	Hoebenschotwandeling	7.5
	Kattenhagenwandeling	5
	Netewandeling	8
Floreal Kempen	Witte Bergenwandeling	9.5
	Hazenpadwandeling	4.2
Boervenneweg	Heidewandeling	5.4
	Krekelwandeling	6
Markt Kasterlee	Uilenwandeling	4
	Marathonwandeling	42
Parking Hoge Mouw	Marathonwandeling	5
Parking Hoge Rielen	Hoge Mouwwandeling	8.5
Station Tielen	Rielenbroekwandeling	14
Ontmoetingscentrum Tielen	Stationswandeling	7
	Mazelwandeling	8
	Watermolenwandeling	8

Bron: informatiebrochure Kasterlee toeristische wandelingen, Toerisme Provincie Antwerpen

Tabel 33: fietsroutes door Kasterlee en omgeving

Fietsroute	route	Afstand (km)
A15	Achtzalighedenroute Gierle, Wechel, Malle, Rijkevorsel, Beerse, Vosselaar, Tielen	52
A16	Watermolenroute Lille, Herentals, Grobbendonk, Vorselaar	45
A32	Prinsenroute Retie, Geel	48
A30	Corsendonkroute Retie, Arendonk, Oud-Turnhout	53
	Grafiekpad Binkenroute	59
	Oud-Turnhout, Ravels, Weelde, Weelde-station, Turnhout, Vosselaar	59

Bron: Fietsroutes, recreatief fietsen in Vlaanderen, Standaard Uitgeverij

Tabel 34: diverse andere routes in Kasterlee

Diverse recreatieve routes	
Mountainbikeroute	Vertrekplaatsen: Duineneind, Floreal Kempen
Ruiterspad	Kempische Heuvelrug: De witte bergen
fitometer	Kattenhagenstraat Lichtaart
	Prijstraat Tielen
	Duineneind Kasterlee

Bron: gemeente Kasterlee

3.2 Sportinfrastructuur

Tabel 35: sportinfrastructuur gemeente Kasterlee

	adres	Gewestplanbestemming*
KASTERLEE		
sporthal Duineneind	Duineneind 15	Gebied voor dagrecreatie
sporthal Hoge Rielen	Molenstraat 62	Recreatiegebied
voetbalterrein fam. Goossens	Hoge Rielen	agrarisch gebied (LW)
voetbalveld Terlo	Terlo	Woongebied landelijk karakter
Voetbalterrein SK Kattenberg	Hulst	Woonuitbreidingsgebied
voetbalveld FC Goor	Goor	Agrarisch gebied
voetbal Duineneind	Duineneind 15	Gebied voor dagrecreatie
voetbalterrein Vorsel	Vorsel	Agrarisch gebied
Tennisterrein Aan de molen	Doornboom 2	Natuurgebied
Tennis Fauwater	Lichtaartsebaan	Gebied voor verblijfsrecreatie
Clubhuis Kajak	Houtum 23A	agrarisch gebied (LW)
hondenterrein Duineneind	Duineneind 15	Gebied voor dagrecreatie
vijver studiedijk Kasterlee	( )	( )
visput Kleine Goor	Turnhoutse baan	Natuurgebied
manege De Dreven	Vorsel 21	agrarisch gebied (LW)
Ruiterterrein Boekweitbaan	Boekweitbaan	Woonuitbreidingsgebied
turnzaal gemeenteschool	Schoolstraat	Woongebied
Danslokaal - atelier	Isschot 8	Agrarisch gebied
LICHTAART		
sportcentrum Molenstraat	Molenstraat	Recreatiegebied
voetbalveld Kattenhagenstraat	Kattenhagenstraat	Gebied voor dagrecreatie
voetbalterrein Achterlee	Achterlee	Natuurgebied
voetbalveld Dessenstraat	Dessenstraat	Natuurgebied
Voetbalveld Langenberg	Langenberg	Agrarisch gebied
Ruiterterrein Dessenstraat	Dessenstraat	Natuurgebied
manege Eerselingen	Eerselingen	Agrarisch gebied
hondenterrein Hukkelbergen	Hukkelbergen 2	Natuurgebied
hondenterrein Molenstraat	Molenstraat	Agrarisch gebied (EB)
Petanqueplein Hoebens	Hoebenschot	Agrarisch gebied
turnzaal gemeenteschool	Schoolstraat 33	Gemeenschapsvoorzieningen
turnzaal vrije school Lichtaart	Kloosterstraat 2A	Gemeenschapsvoorzieningen
TIELEN		
sportcentrum Tielen	Prijstraat 1	Gebied voor dagrecreatie

	adres	Gewestplanbestemming*
Sporthal Para's Tielen	( )	Militair gebied
voetbalterrein SV Mazel	Prijstraat	Gebied voor dagrecreatie
Harrendonkse stallen	Broekstraat 43a	agrarisch gebied (LW)
visvijvers Balderij Tielen	( )	Natuurreservaat
turnzaal vrije basisschool Tielen	Tielen-dorp 43	Woongebied

* (LW): landschappelijk waardevol; (EB): met ecologisch belang

3.3 Jeugdinfrastructuur

Tabel 36: jeugdlokalen in Kasterlee

jeugdlokaal	adres	Gewestplanbestemming
KASTERLEE		
KAJ Kasterlee	Mgr. Miertstraat 40	Woongebied
KLJ Kasterlee	Melkstraat	Woongebied
Chiromeisjes Kasterlee	Mgr. Miertsstraat 38	Woongebied
Jeugd Rode Kruis	Cardijnstraat 16	Woongebied
Chirojongens Kasterlee	Melkstraat 11	Woongebied
LICHTAART		
KSJ Lichtaart	Molenstraat 72	Recreatiegebied
KLJ Lichtaart	Molenstraat 72	Recreatiegebied
KAJ Lichtaart	St. Rochusstraat 1	gemeenschapsvoorzieningen
TIELEN		
KLJ Tielen	Kerkstraat, Zevendonkseweg	Recreatiegebied
KAJ Tielen		

Bron: eigen inventarisatie, enquête

3.4 Socio-culturele infrastructuur

Tabel 37: locaties voor socio-culturele activiteiten in Kasterlee

naam	Adres	Gewestplanbestemming
KASTERLEE		
Heemerf	Waaiberg	Natuurgebied
De Oude Pastorij	Pastorijstraat	Woongebied
Parochiecentrum Kasterlee	Geelsebaan 12	Woongebied
Kerk Kasterlee	Markt	Woongebied
Gemeenteschool Kasterlee	Heylenstraat 22	Woongebied
Family radio	Mgr. Miertstraat 36	Woongebied
KBG Lokaal Kasterlee	( )	Woongebied
Klaveren Drie	Houtum 58	Woongebied
Kattenberg Kantine	Hulst	Woonuitbreidingsgebied
LICHTAART		
Parochiehuis	St. Rochusstraat	Woongebied
Zaal Marjo	Tielensteenweg 17	Woongebied
OC Lichtaart	Schoolstraat 31	gemeenschapsvoorzieningen
Kelder OCMW Lichtaart	Leistraat 83	Woongebied
schuur Hoebenschot	Hoebenschot	Agrarisch gebied
TIELEN		
OC Tielen	Kasteeldreef 34	Woonuitbreidingsgebied
Gemeenteschool Tielen	Kerkstraat 1	Woongebied
Fanfarelokaal Tielen	Kerkstraat 1	Woongebied

Bron: eigen inventarisatie, enquête

3.5 Horeca

Sterke uitgebouwde horeca in Kasterlee

De horeca kent een lange traditie en is in de fusiegemeente Kasterlee zeer goed en sterk vertegenwoordigd, vooral in Kasterlee en Lichtaart. De 9 hotels in de gemeente bieden samen een totaal van minstens 200 bedden aan. Daarnaast zijn er nog een aantal jeugd- en bivakhuizen terug te vinden. Jaarlijks worden er minimum 300.000 overnachtingen geregistreerd. Gastronomisch gezien heeft de bezoeker in Kasterlee ook keuze uit de vele restaurants in alle stijlen. Taveernes en cafés zijn rijkelijk voor handen in de gemeente. De horeca wordt gedragen door de aanwezigheid van de

verschillende toeristisch-recreatieve mogelijkheden in de gemeente en het groene karakter dat dagrecreanten lokt.

Concentratie van hotels en restaurants rond drie assen

De hotels en restaurants zijn ruimtelijk geconcentreerd rond drie assen, gevormd door hoofdwegen in de gemeente, die elk de Kempische Heuvelrug doorsnijden:

- Geelsebaan, Houtum (Netevallei)
- Baan Kasterlee-Lichtaart
- Baan Lichtaart-Herentals

Deze concentraties omvatten de meeste hotels en restaurants, die zich richten naar bezoekers en passanten. De bereikbaarheid is hier optimaal en de concentratie werkt aantrekkelijk. Ook het reliëf van de Kempische Heuvelrug vormt een kader dat passende recreanten aanspreekt. De cafés en taveernes vindt men meer verspreid terug, eventueel ook langs routes waar men naar de wandelaars en fietsers lonkt.

3.6 Verblijfsrecreatieve infrastructuur

Tabel 38: verblijfsrecreatieve voorzieningen in Kasterlee

naam	Adres
Camping De Putten	Houtum 39&51
Camping Fauwater	Lichtaartsebaan 104
Camping Rulheide	Lichtaartsebaan
Camping VKT Ossegoor	Rulheide
Camping Korte Heide	Olensesteenweg 40
Camping Floreal Kempen	Herentalsesteenweg 64
Camping Bergheide	Herentalsesteenweg 87
Jeugdcentrum De Hoge Rielen	Molenstraat
Jeugdheem Bos en Brem	Reties Heike
Huize Radeske	Heidedriesstraat 2

Bron: eigen inventarisatie

3.7 Weekendverblijven

Tabel 39: concentraties weekendverblijven in Kasterlee

	Gewestplanbestemming
Reties Heike	Gebied voor verblijfsrecreatie
Bosdellen	Gebied voor verblijfsrecreatie, natuurgebied
Diestweg, Zwart Water	Gebied voor verblijfsrecreatie, natuurgebied
Balderij – Verbrande Hoeven	Natuurreservaat
Lage Rielen	Agrarisch gebied
Zandhoef- Klein Rees	Natuurgebied
Kluis	Landschappelijk waardevol agrarisch gebied
Vorsel- 's Hazengoorheide	Natuurreservaat, landschappelijk waardevol agrarisch gebied
Netevallei	(landschappelijk waardevol) agrarisch gebied
Tikkebroeken	Natuurreservaat
Heiblok-Zaardendijk	Agrarisch gebied / gemeenschapsvoorzieningen
Goor	Landschappelijk waardevol agrarisch gebied
Steenfortstraat	Agrarisch gebied
Kempische Heuvelrug	Natuurgebied
Broekloop-Grote Kaliebeek	Landschappelijk waardevol agrarisch gebied
Vonderstraat	Landschappelijk waardevol agrarisch gebied
Kleine Winkel	Landschappelijk waardevol agrarisch gebied

Bron: eigen inventarisatie

3.8 Recreatieve voorzieningen in open ruimte

Tabel 40: recreatieve voorzieningen in de open ruimte

type	naam	adres
Hoevertoerisme	Kinderboerderij de Viersprong	Vorsel 20
	Geitenboerderij d'Altergaard	Eerselingenstraat 36
maneges	De Dreven	Vorsel 21
	De Vier Dagmalen	Reties Heike 1a
	De Harrendonkse Stallen	Broekstraat 43a
	Ruiterclub Eerselingen	Eerselingenstraat 47
	Molentranch	Watermolenstraat 7
Binnen- en buitenspeeltuin	De Putten	Houtum
Speeltuin en zwembad	Ark Van Noë	Langenberg, Kleine Nete

Bron: gemeentelijke informatie, eigen inventarisatie

V ANALYSE WONINGBEHOEFTESTUDIE

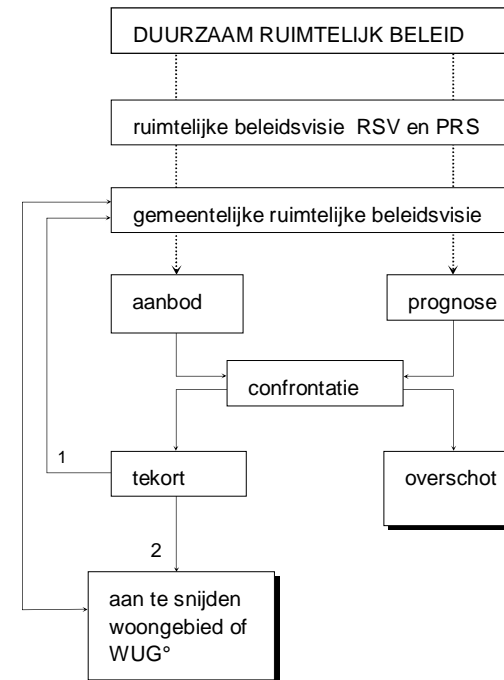
1 Methodiek

In de deelnota wonen werd getracht een efficiënt woonbeleid uit te stippelen voor de gemeente. Een degelijke kennis van de lokale woonsituatie was daarbij onontbeerlijk. Onderzoek naar de demografische en socio-economische kenmerken van de vragende partijen op de woningmarkt enerzijds en naar huisvestingsmodaliteiten (grootte, aard en kwaliteit van het bestaande woningaanbod) anderzijds drongen zich dan ook op. Deze bijlage geeft dit onderzoek weer

Een belangrijk onderdeel van deze studie was de confrontatie tussen de behoefte aan woongelegenheden en het huidige aanbod ervan (zie kwantitatieve analyses in het informatief gedeelte). Deze confrontatie gaf ons de essentiële elementen om tot een ruimtelijke visie op huisvesting te komen. Het woningaanbod werd geanalyseerd volgens een duurzame ruimtelijke visie die is afgestemd op het beleidskader van de hogere structuurplannen en omzendbrief 97/03. Het schema hiernaast geeft de werkwijze weer voor de confrontatie.

Indien de woningbehoefte niet kan opgevangen worden binnen het huidige aanbod aan bouw mogelijkheden, dan wordt nagekeken of de beleidsopties in een aantal woonzones kunnen worden bijgestuurd. Als deze bijsturing nog altijd een tekort aangeeft, dient men een woonuitbreidingsgebied aan te snijden. De keuze van deze woonzone moet uiteraard rekening houden met de ruimtelijke beleidsvisie.

Methodiek voor de invulling van woningbehoeften

° WUG = Woonuitbreidingsgebied

2 Demografische ontwikkelingen

2.1 Bevolkingsevolutie

2.1.1 Totale bevolkingsgroei op niveau van de regio

Kasterlee groeit heel wat sneller dan de gemiddelde Vlaamse of Antwerpse gemeente. Het inwoneraantal van de provincie Antwerpen is op 25 jaar tijd gestegen met 6% terwijl Kasterlee steeg met 35%. Ook in vergelijking met het arrondissement Turnhout (+19%) is dit een sterke groei. In vergelijking met de meeste buurgemeenten is deze groei niet uitzonderlijk: de gemeenten Lille en Retie groeiden nog sneller (resp. +40% en + 43%), de buurgemeenten Olen, Oud-Turnhout en Vosselaar groeiden iets trager (ca. +30%). De stedelijke gebieden Herentals, Geel en Turnhout daarentegen vallen op door hun beperkte tot stagnerende groei.

Tabel 41: Evolutie van het aantal inwoners

Jaartal	1975	1982	1992	2000	evolutie '75-'00	
					abs.	index
Kasterlee	12.963	14.834	16.315	17.554	4.591	135
Geel	29.972	31.503	32.641	33.677	3.705	112
Herentals	23.112	23.744	24.500	25.474	2.362	110
Lille	10.714	12.040	13.809	15.021	4.307	140
Olen	8.529	9.519	10.430	10.895	2.366	128
Oud – Turnhout	10.050	10.759	11.677	12.413	2.363	124
Retie	6.824	8.453	9.130	9.733	2.909	143
Turnhout	38.273	37.613	38.082	38.596	323	101
Vosselaar	7.913	8.610	9.498	10.015	2.102	127
Arr. Antwerpen	927.518	921.752	928.080	932.103	4.585	100
Arr. Mechelen	285.744	293.296	297.168	305.670	19.926	107
Arr. Turnhout	341.924	361.518	385.447	406.199	64.275	119
Prov. Antwerpen	1.555.186	1.576.566	1.610.695	1.643.972	88.786	106
Vlaanderen	5.527.094	5.641.579	5.794.857	5.940.251	413.157	107

Bron: NIS Bevolkingsstatistieken op 1 januari van de betrokken jaren

2.1.2 Totale groei op niveau van de gemeente

Tabel 42 toont aan dat Lichtaart een explosieve groei kende van ruim 44%. Kasterlee is als best uitgeruste kern de tweede groeier terwijl Tielen als kleinste kern ook het minst is gegroeid.

Tabel 42: Evolutie van het aantal inwoners per deelgemeente

jaartal	1975	1982	1992	2000	evolutie	
					abs.	index
Kasterlee	6.041	6.795	7.453	8.118	2.077	134
Lichtaart	4.040	4.938	5.550	5.882	1.802	144
Tielen	2.842	3.101	3.312	3.549	707	125
totaal	12.963	14.834	16.315	17.549	4.586	135

Bron: NIS Bevolkingsstat. en gemeentelijke bevolkingscijfers (index 1975 = 100)

2.1.3 Natuurlijke en migratoire groei op niveau van de gemeente

Bij de verdere analyse wordt een onderscheid tussen de natuurlijke groei (aantal geboorten – aantal overlijdens) en de migratoire groei (aantal inwijkingen – aantal uitwijkingen). De bevolkingstoename te Kasterlee is hoofdzakelijk het resultaat van een belangrijke natuurlijke groei. Tijdens de periode 1970–2000 lag de natuurlijke groei met 65% ruim boven de 35% van het migratieoverschot. In de zeventiger jaren hielden natuurlijke en migratoire groei elkaar praktisch in evenwicht terwijl in de tachtiger jaren de bevolking hoofdzakelijk (88%) groeide als resultaat van het geboorteoverschot. Analyse van het recente verleden toont een verhoging van de migratoire groei ten aanzien van de jaren tachtig.

Tabel 43: Evolutie van migratiesaldo en natuurlijke groei voor de hele gemeente

jaar	natuurlijke groei		migratiesaldo		totaal
	abs.	%	abs.	%	abs.
1970	128	2.560%	-123	-2.460%	5
1971	127	103%	-4	-3%	123
1972	1	3%	-34	-103%	-33
1973	100	74%	36	26%	136
1974	91	32%	195	68%	286
1975	87	32%	183	68%	270
1976	117	32%	246	68%	363
1977	130	25%	394	75%	524
1978	137	41%	200	59%	337
1979	168	317%	-115	-217%	53
1970-79	1.086	53%	978	47%	2064
1980	144	180%	-64	-80%	80
1981	145	53%	127	47%	272
1982	142	180%	-63	-80%	79
1983	92	81%	21	19%	113
1984	138	175%	-59	-75%	79
1985	136	139	-38	-39%	98
1986	108	66%	55	34%	163
1987	120	57%	90	43%	210
1988	134	65%	72	35%	206
1989	131	79%	34	21%	165
1980-89	1.290	88	175	12%	1465
1990	116	52%	107	48%	223
1991	119	86	20	14%	139
1992	121	47%	135	53%	256
1993	95	31%	211	69%	306
1994	102	44%	132	56%	234
1995	55	48%	60	52%	115
1996	95	69	43	31%	138
1997	124	1.771%	-131	-1.871%	-7
1998	75	49%	77	51%	152
1999	55	239%	-32	-139%	23
1990-99	957	61%	622	39%	1579
totaal	3.333	65%	1.775	35%	5108
gem.70/99	111	65%	59	35%	170

Bron: gemeentelijke bevolkingsstatistieken en NIS bevolkingsstatistieken

2.1.4 Natuurlijke en migratoire groei op niveau van de regio

Tabel 44 geeft de totale bevolkingsgroei als resultaat van het jaarlijks aantal geboorten, sterften, in- en uitwijkingen op niveau van de regio voor de periode 1990-2000.

De regio toont een zeer divers beeld qua bevolkingsgroei. Sommige gemeenten zoals Olen en Retie hebben hun groei hoofdzakelijk te danken aan een sterke endogene of natuurlijke groei waarbij ca. 70% van hun totale bevolkingsgroei voortkomt uit het geboorteoverschot. Andere zoals Geel, Herentals en Oud-Turnhout groeien voornamelijk door inwijking. In Kasterlee zelf wordt de bevolkingsgroei gekenmerkt door een 58 / 42 verhouding d.w.z. dat de natuurlijke groei gedurende de laatste 10 jaren belangrijker was dan de groei door inwijking. De Kastelse situatie is op dit punt vergelijkbaar met de buurgemeenten Lille, Turnhout en Vosselaar.

Ten aanzien van de bovenregionale niveaus is Kasterlee een gemeente met een belangrijke endogene groei (58%), arrondissement Turnhout (48%) en de provincie 41% .

Tabel 44: Regionale bevolkingsgroei in de periode van 1 januari 1990 tot 2000

	natuurlijke groei		migratiesaldo		totaal
	saldo	%	saldo	%	abs
Kasterlee	956	58%	680	42%	1.636
Geel	281	20%	1141	80%	1.422
Herentals	510	43%	681	57%	1.191
Lille	792	52%	743	48%	1.535
Olen	462	74%	159	26%	621
Oud-Turnhout	517	45%	631	55%	1.148
Retie	501	68%	235	32%	736
Turnhout	913	59%	635	41%	1.548
Vosselaar	385	55%	310	45%	695
Arr. Antwerpen	12.051	46%	14.040	54%	26.091
Arr. Mechelen	1.611	14%	10.111	86%	11.722
Arr. Turnhout	13.264	48%	14.454	52%	27.718
Prov. Antwerpen	26.928	41%	38.605	59%	65.533
Vlaanderen	93.722	38%	150.667	62%	244.389

Bron: NIS Bevolkingsstatistieken op 1 januari voor 10 opeenvolgende jaren

2.1.5 Herkomst van de migraties

Ten aanzien van de tachtiger jaren is het aantal migratiebewegingen in Kasterlee aanzienlijk toegenomen. Het is dan ook interessant om te weten vanwaar de mensen die in Kasterlee komen wonen afkomstig zijn en waarheen de mensen die Kasterlee verlaten, verhuizen. Tabel 45 geeft een overzicht van de migratiebewegingen gedurende zes opeenvolgende jaren op arrondissementeel en gemeentelijk niveau.

In de periode 1994-1999 gebeurden 66% van alle verhuisbewegingen binnen het arrondissement Turnhout en 52% binnen de directe regio (= buurgemeenten). Daarnaast waren er ook drukke verhuisbewegingen van en naar het arrondissement Antwerpen en in beperkte mate van en naar Mechelen en Leuven. De bewegingen van en naar de hierboven vermelde arrondissementen leveren een netto-instroom terwijl er zich in de richting van de andere, verder af gelegen arrondissementen een geringe uitstroom voordoet.

De grootste instroom kwam vanuit het stedelijk gebied van Turnhout. Ook vanuit het Antwerpse en vanuit de buurgemeenten Oud-Turnhout en Lille kwam een significante instroom. Anderzijds verlaten er ook heel wat mensen Kasterlee om in Geel, Herentals of één van de andere buurgemeenten een onderkomen te zoeken.

Tabel 45: Migraties van en naar Kasterlee in de periode 1994-1999

arr.	gemeente	immigratie	emigratie	migratiesaldo
Antwerpen:	Antwerpen	301	219	82
	Antwerpen	254	199	55
	Boom	7	0	7
	Brecht	6	0	6
	Kapellen	0	7	-7
	Malle	18	0	18
	Mortsel	11	8	3
	Zoersel	5	5	0
	Mechelen:	Mechelen	48	15
Heist o/d Berg		12	0	12
Lier		13	10	3
Mechelen		10	5	5
Nijlen		6	0	6
Willebroek		7	0	7
Turnhout:	Turnhout	2424	2309	115
	Arendonk		36	9
	Balen	18	33	-15
	Beerse	97	78	19
	Dessel	37	58	-21
	Geel	263	380	-117
	Grobbendonk	38	20	18
	Herentals	285	320	-35
	Herenthout	13	5	8
	Herselt	14	0	14
	Hoogstraten	8	13	-5
	Laakdal	0	19	-19
	Lille	262	232	30
	Meerhout	9	19	-10
	Merksplas	18	0	18
	Mol	90	75	15
	Olen	111	116	-5
	Oud-Turnhout	134	92	42
	Ravels	47	25	22
	Retie	80	99	-19
Rijkevorsel	19	5	14	
Turnhout	673	538	135	
Vorselaar	40	34	6	
Vosselaar	70	72	-2	

arr.	gemeente	immigratie	emigratie	migratiesaldo
	Westerlo	53	40	13
Andere		627	692	-65
Buitenland		289	217	72
Totaal		3689	3492	197

Bron: Gemeentebestuur Kasterlee

2.2 Actuele bevolkingssamenstelling

2.2.1 Leeftijdsopbouw in vergelijking met de regio

Hieronder wordt de leeftijdsstructuur weergegeven in absolute aantallen en procenten van de totale bevolking op 1 januari 2000.

Kasterlee profileert zich net zoals de buurgemeente Lille als een gemeente met een jonge, dynamische bevolkingssamenstelling: 26% van de bevolking is minder dan 20j. (prov. 23%, arr.24%), 62% behoort tot de middengroep (prov.60%, arr. 62%) en slechts 12% is ouder dan 65j. (prov.17%, arr.14%).

In de buurgemeenten Olen, Oud-Turnhout, Retie en Vosselaar wonen iets minder jongeren maar is de middengroep sterker vertegenwoordigd terwijl het aandeel ouderen ook hier beperkt blijft tot 12 à 13% van de inwoners.

Geel, Herentals en Turnhout hebben een typisch (klein)stedelijk profiel met een beperkt aantal jongeren 22% en een belangrijk aandeel ouderen 15% à 16% van de bevolking.

Tabel 46: Leeftijdsopbouw in vergelijking met de regio anno 2000

	<20j.		20-64j.		>65j.		totaal
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	
Kasterlee	4.595	26	10.839	62	2.120	12	17.554
Geel	7.266	22	20.980	62	5.431	16	33.677
Herentals	5.718	22	16.578	63	4.078	15	26.374
Lille	3.942	26	9.167	61	1.912	13	15.021
Olen	2.595	24	6.938	64	1.362	13	10.895
Oud-Turnhout	3.004	24	7.850	63	1.559	13	12.413
Retie	2.399	25	6.133	63	1.201	12	9.733
Turnhout	8.367	22	23.923	62	6.306	16	38.596
Vosselaar	2.532	25	6.310	63	1.173	12	10.015
Arr. Antwerpen	216.116	23	549.936	59	166.051	18	932.103
Arr.Mechelen	69.311	23	182.420	60	53.939	18	305.670
Arr.Turnhout	95.687	24	252.588	62	57.924	14	406.199
Prov.Antwerpen	381.114	23	984.944	60	277.914	17	1.643.972
Vlaanderen	1.369.264	23	3.577.171	60	993.816	17	5.940.251

Bron: NIS Bevolkingsstatistieken 1.12000

2.2.2 Leeftijdsopbouw binnen de gemeente

Tabel 47 toont de leeftijdsstructuur van de bevolking per deelgemeente op 1 januari 2000. Deze cijfers verschillen licht van de gemeentelijke cijfers in Tabel 42 omdat bij de statistische sectoren een gedeelte van de bevolking niet juist te lokaliseren valt.

Tabel 47: Leeftijdsopbouw binnen de gemeente

Leeftijd	0-19j.		20-64j.		+65j.		totaal
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	
Kasterlee	2.083	26,0	4.999	62,4	930	11,6	8.012
Lichtaart	1.520	25,5	3.711	62,2	731	12,3	5.962
Tielen	983	27,7	2.113	59,5	454	12,8	3.550
Totaal	4.586	26,2	10.823	61,8	2.115	12,1	17.524

Bron: NIS Bevolkingsstatistieken: gegevens per statistische sector op 1.1.2000

Kasterlee is zoals hoger reeds gezegd, een gemeente met een hoog aandeel jongeren en een beperkt aandeel 65-plussers. Dit vinden we ook terug op het niveau van de deelgemeenten Lichtaart en Kasterlee. Afwijkend is de deelgemeente Tielen waar

het grootste aandeel jongeren (27,7%) én ouderen (12,8%) geregistreerd wordt. Blijkbaar zorgt een beperkte middengroep hier voor een grote nieuwe generatie.

2.2.3 Ontgroening en vergrijzing

In de periode 1981-2000 daalde het aandeel jongeren in de totale populatie met 10% terwijl het aandeel 65-plussers met 4% steeg. De middengroep kende een stijging van 6%. De ontgroening manifesteerde zich vooral in de tachtiger jaren (-7%) en is sindsdien duidelijk vertraagd (-3% in de periode 1991-2000). Toch zullen de effecten hiervan, samen met de verdere vergrijzing (de aankomende ouderen vertegenwoordigen 9,8% van de bevolking), in de toekomst leiden tot een verdere daling van de actieve bevolking.

Tabel 48: Evolutie van de leeftijdsopbouw in % van de totale bevolking

Jaartal	1981	1991	2000
0 -19 j.	36%	29%	26%
20 - 64 j.	56%	62%	62%
> 65 j.	8%	9%	12%

Bron: NIS Bevolkingsstatistieken op 1 januari van de betrokken jaren

Naar wonen toe betekent dit ook dat het jaarlijks aantal nieuwe vragers op de woningmarkt weinig of niet zal wijzigen. Tegenover de daling van het aantal jongeren staat dat meer en meer jongeren starten als alleenstaande terwijl het aantal starters t.g.v. het ontbinden van huishoudens verder toeneemt. In de tachtiger jaren registreerden de gemeentelijke diensten gemiddeld 17 echtscheidingen per jaar, in de negentiger jaren is dit opgelopen tot 36 per jaar. Men zou kunnen stellen dat de demografische daling te niet gedaan wordt door gewijzigde sociologische omstandigheden (gezinsverdunding). In de veronderstelling dat ieder huwelijk en iedere echtscheiding zou gelijkgesteld worden met de vraag naar een woning, dan blijft de woningvraag in de negentiger jaren (120/jaar) van dezelfde grootteorde als die in de jaren tachtig (129/jaar).

Tegelijkertijd vermindert het aantal woningen dat vrijkomt t.g.v. overlijdens omdat het aantal ouderen niet alleen toeneemt maar ook omdat ze langer zelfstandig blijven wonen. De vergrijzing zou op termijn ook zijn weerslag kunnen hebben op de bouwtechnische kwaliteit van het woningbestand omdat deze bevolkingsgroep minder aandacht besteedt aan renovatie en onderhoud van de woning. Beide tendensen verhogen de vraag naar kleinere, aangepaste woningen.

2.2.4 Inkomensniveau binnen de gemeente

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de procentuele verdeling van het aantal belastingsaangiften naar inkomensklasse evenals het gemiddeld en mediaaninkomen op jaarbasis.

Het gemiddeld inkomen per inwoner steeg in de periode 1992-1998 met ca 31% van 326.000 BEF naar 428.000 BEF per jaar. De provincie en het arrondissement kenden over dezelfde periode een toename van resp. 21% en 24%. Door deze belangrijke stijging van 31% ligt het gemiddeld inkomen per inwoner wel boven het arrondissementeel niveau maar toch nog onder het provinciaal en Vlaams niveau (437.000 BEF). Het mediaaninkomen voor Kasterlee van 786.000 BEF overschrijdt echter alle gemiddelden. Dit hoge mediaaninkomen is het gevolg van het grote aantal hoge inkomens (>1.000.000 BEF) niet minder dan 35% van de aangiften. Ook het gemiddeld inkomen per aangifte (985.000 BEF per huishouden) ligt in Kasterlee boven de andere niveaus. Kortom een aanzienlijk gedeelte van de huishoudens is zeer welstellend.

Tabel 49: Verdeling en evolutie van het jaarlijks inkomen

	Kasterlee		Arr.Turn.	Prov.Antw.	Vlaand
	1992	1998	1998	1998	1998
-100 000	2%	3%	3%	3%	3%
100 000 - <250 000	5%	4%	4%	4%	4%
250 000 - <500 000	18%	16%	18%	19%	19%
500 000 - <700 000	22%	20%	20%	20%	19%
700 000 - <1 000 000	25%	22%	23%	21%	21%
1 000 000 en +	28%	35%	33%	33%	33%
Gem. inkomen per inwoner	326	428	423	445	437
Gem. inkomen per aangifte)	820	985	930	952	956
mediaaninkomen	720	786	758	746	751
Totaal aantal aangiften	6.435	7.590	183.545	766.898	2.705.386

Bron: NIS Fiscale statistieken: inkomen van de betreffende jaren

Anno 1998 wordt op 23% van de aangiften melding gemaakt van een inkomen onder de 500.000 BEF. Binnen deze inkomensklasse krijgen vooral alleenstaanden en éénverdieners het steeds moeilijker om een budgettair aangepaste woning te vinden.

De huisvestingsmaatschappijen hanteren momenteel bij de inschrijving van nieuwe kandidaat huurders een inkomensgrens van 930.400 BEF voor gehuwden, samenwonenden en alleenstaanden met kinderen, te vermeerderen met 51.700 BEF per persoon ten laste (referentiejaar: inkomen 1998). Bij het toekennen van hypothecaire

leningen worden de inkomensgrenzen verder opgetrokken tot 1.562.000BEF voor een gezin en 1.041.000 BEF voor een alleenstaande .

Refererend naar het mediaaninkomen (786.000 BEF) en het gemiddelde inkomen per aangifte (985.000 BEF) mag men ervan uitgaan dat een niet onbelangrijk deel van de bevolking vragende partij is op de sociale huur- en koopmarkt.

3 Ontwikkelingen in het woningbestand

De volgende beschrijvingen zijn hoofdzakelijk gebaseerd op cijfergegevens van de volks- en woningtelling uitgevoerd door het NIS in 1991. Deze cijfers vormen de dag van vandaag de meest recente bron van informatie maar moeten uiteraard met de nodige omzichtigheid worden gehanteerd.

3.1 Aantallen

Het woningbestand in Kasterlee kent in de periode '81-'91 een groeitempo van 24% en is na Lille het hoogste van de regio. Kasterlee overschrijdt daarmee ruim de arrondissementale (+17%) en provinciale (+9%) gemiddelden. In vergelijking met de meeste buurgemeenten is deze stijging niet uitzonderlijk want ook hier stijgen de woningbestanden met 20% en meer. In de stedelijke gebieden Geel, Herentals en Turnhout is de groei veel kleiner nl. 10 à 11% maar toch nog steeds meer dan het provinciaal en Vlaams gemiddelde.

Tabel 50: Evolutie van het aantal woningen in Kasterlee

	1981	1991	verschil		index
			81-'91	81 – 91	
Kasterlee		4.275	5.313	1.038	124
Geel		10.127	11.134	1.007	110
Herentals		8.030	8.865	835	110
Lille		3.548	4.509	961	127
Olen		2.926	3.572	646	122
Oud – Turnhout		3.196	3.840	644	120
Turnhout		13.372	14.881	1.509	111
Retie		2.497	3.027	530	121
Vosselaar		2.534	3.088	554	122
Arr. Antwerpen		351.303	372.129	20.826	106
Arr. Mechelen		102.668	111.150	8.482	108
Arr. Turnhout		114.533	133.606	19.073	117
Prov. Antwerpen		568.504	616.885	48.381	109
Vlaanderen		1.961.481	2.141.557	180.076	109

Bron: NIS Volks en Woningtelling op 1/3/1981 en 1/3/1991

3.2 Ouderdom

In de volgende tabel wordt het aantal woningen van een bepaalde ouderdomsklasse weergegeven per gemeente. Ter vergelijking wordt ook het aandeel per ouderdomsklasse voor Vlaanderen en de arrondissementen weergegeven.

Tabel 51: Aantallen en ouderdom van het woningbestand

	<1946		1946-1980		1981-1991		bouwj.onbekend	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Kasterlee	629	12%	3.353	63%	987	19%	344	6%
Geel	1.738	16%	6.938	62%	1.429	13%	1.029	9%
Herentals	1.629	18%	5.068	57%	1.155	13%	1.013	11%
Lille	621	14%	2.758	61%	838	19%	292	6%
Olen	551	15%	2.139	60%	606	17%	276	8%
Oud – Turnhout	464	12%	2.507	65%	617	16%	252	7%
Retie	411	14%	1.893	63%	539	18%	184	6%
Turnhout	3.162	21%	7.830	53%	1.649	11%	2.240	15%
Vosselaar	302	10%	2.105	68%	528	17%	153	5%
Arr. Antwerpen	94.708	25%	191.222	51%	32.141	9%	54.058	15%
Arr. Mechelen	30.548	27%	56.237	51%	11.266	10%	13.099	12%
Arr. Turnhout	22.163	17%	79.727	60%	20.321	15%	11.395	9%
Prov. Antw.	147.419	24%	327.186	53%	63.728	10%	78.552	13%
Vlaanderen	559.043	26%	1.113.510	52%	230.790	11%	238.214	11%

Bron : NIS Volks- en Woningtelling 1991

De sterke toename van het aantal woningen tijdens het laatste decennium weerspiegelt zich in de ouderdomsstructuur onder de vorm van een hoog percentage jonge woningen (=19% werd gebouwd na 1981) in vergelijking tot Vlaanderen en het arrondissement (resp.11% en 15%). Tevens beschikt Kasterlee samen met Oud-Turnhout en Vosselaar over het jongste woningbestand binnen de regio en constateert men opnieuw dat er tussen steden en gemeenten niet alleen een verschil bestaat in groeitempo maar ook qua ouderdom van de woningen. In de steden ligt het aandeel oude woningen beduidend hoger en het aandeel jonge woningen beduidend lager. Tenslotte dient opgemerkt dat het aandeel oude woningen in de gemeenten van de regio onder het provinciaal en Vlaams gemiddelde ligt.

3.3 Aard van de woningen

Het woningbestand in Kasterlee bestaat anno 1991 voor 90,6% uit ééngezinshuizen en slechts voor 9,4% uit appartementen. Deze verhouding en het hoge aandeel appartementen dat zich bevindt in gebouwen met hoogstens 4 woningen (nl. 74%) illustreert het landelijk karakter van de gemeente. Het hoge aandeel ééngezinshuizen is typerend voor de regio. In alle buurgemeenten met uitzondering van de stedelijke gebieden, bestaat het woningbestand voor meer dan 90% uit ééngezinshuizen.

Tabel 52: Aard van de woningen

	ééngezinshuizen						appartementen	
	open bebouwing		halfopen		gesloten			
Kasterlee	3.655	68,8%	775	14,6%	380	7,2%	500	9,4%
Geel	5.455	49,0%	2.053	18,4%	1.478	13,3%	2.143	19,2%
Herentals	3.071	34,6%	1.668	18,8%	2.717	30,6%	1.400	15,8%
Lille	3.414	75,7%	490	10,9%	330	7,3%	274	6,1%
Olen	2.134	59,7%	595	16,7%	564	15,8%	278	7,8%
Oud - Turnh.	2.066	53,8%	887	23,1%	654	17,0%	231	6,0%
Retie	2.313	76,4%	350	11,6%	209	6,9%	155	5,1%
Turnhout	2.004	13,5%	2.010	13,5%	6.504	43,7%	4.356	29,3%
Vosselaar	1.834	59,4%	714	23,1%	260	8,4%	279	9,0%
Arr. Antw.	60.602	16,3%	39.369	10,6%	99.013	26,6%	172.925	46,5%
Arr. Mech.	36.433	32,8%	21.642	19,5%	34.166	30,7%	18.898	17,0%
Arr. Turnh.	73.799	55,2%	22.629	16,9%	20.988	15,7%	16.102	12,1%
Prov. Antw.	170.834	27,7%	83.640	13,6%	154.117	25,0%	207.925	33,7%
Vlaanderen	732.290	34,2%	388.077	18,1%	560.167	26,2%	457.183	21,3%

Bron: NIS Volks- en Woningtelling 1991

Wat verder opvalt binnen de categorie van ééngezinshuizen is het grote aandeel woningen in 'open bebouwing' nl. 68,8%. Ten aanzien van Vlaanderen en de provincie is dit aandeel zeer hoog maar ook in de directe regio (met uitzondering van Retie en Lille) is er over het algemeen minder open bebouwing aanwezig. Het aandeel gesloten bebouwing (7,2%) is zeer laag ten aanzien van de andere niveaus maar binnen de regio toch ook weer niet uitzonderlijk. De halfopen bebouwing (14,6%) benadert het provinciaal gemiddelde (13,6%) maar is ten aanzien van het arrondissement (16,9%) en Vlaanderen (18,1%) ondervertegenwoordigd.

3.4 Comfort

Het aandeel woningen zonder klein comfort is in Vlaanderen over de periode 1981-1991 gehalveerd maar bedraagt toch nog 13,8% van het totaal aantal woningen. Ook Kasterlee heeft deze dalende trend gevolgd zodat anno 1991 nog maar 9,2% van het woningbestand niet uitgerust is met enig basiscomfort. In vergelijking met de directe regio is dit percentage toch nog betrekkelijk groot.

Tabel 53: Comfort van de woningen in Kasterlee en de regio

	zonder klein comfort		klein comfort		middelmatig comfort		groot comfort	
Kasterlee	488	9,2%	976	18,4%	847	15,9%	2.984	56,2%
Geel	1.270	11,4%	2.224	20,0%	1.927	17,3%	5.679	51,0%
Herentals	929	10,5%	1.937	21,8%	1.670	18,8%	4.319	48,7%
Lille	513	11,4%	1.145	25,4%	677	15,0%	2.168	48,1%
Olen	349	9,8%	770	21,6%	593	16,6%	1.847	51,7%
Oud - Turnh.	229	6,0%	700	18,2%	501	13,0%	2.404	62,6%
Retie	260	8,6%	590	19,5%	395	13,0%	1.778	58,7%
Turnhout	1.170	7,9%	4.120	27,7%	2.974	20,0%	6.577	44,2%
Vosselaar	182	5,9%	561	18,2%	481	15,6%	1.858	60,2%
Arr. Antw.	33.470	9,0%	91.160	24,5%	83.909	22,5%	162.184	43,6%
Arr. Mech.	14.894	13,4%	32.549	29,3%	17.098	15,4%	46.238	41,6%
Arr. Turnh.	13.799	10,3%	30.252	22,6%	21.266	15,9%	67.953	50,9%
Prov. Antw.	62.163	10,1%	153.961	25,0%	122.273	19,8%	276.375	44,8%
Vlaanderen	296.211	13,8%	577.129	26,9%	352.375	16,5%	901.352	42,1%

Bron: NIS Volks- en Woningtelling 1991 (1): stromend water + wc met waterspoeling + badkamer/stortbad (2): klein comfort + centrale verwarming (3): middelmatig comfort + keuken (min 4m²) + telefoon + auto

Anderzijds beschikt meer dan de helft van de Kastelse woningen (56,2%) anno 1991 over groot comfort. In een gemiddelde Vlaamse gemeente is dit slechts 42,1% en ook ten opzichte van het arrondissement (50,9%) beschikt Kasterlee over een meer dan behoorlijk uitgerust woningbestand.

3.5 Beheersvorm

In onderstaande tabel wordt voor 1981 en 1991 het absoluut en procentueel aantal particuliere woningen naar bewoningstitel weergegeven.

Tabel 54: Evolutie van de huurbeheersvorm

	huurwoningen (1981)				huurwoningen(1991)			
	ééngesinshuis		appartement		ééngesinshuis		appartement	
Kasterlee	726	17,0%	271	6,3%	739	13,9%	337	6,3%
Geel	1.541	15,2%	1.356	13,4%	1.197	10,8%	1.500	13,5%
Herentals	1.782	22,2%	874	10,9%	1.697	19,1%	957	10,8%
Lille	567	16,0%	131	3,7%	656	14,5%	178	3,9%
Olen	553	18,9%	46	1,6%	641	17,9%	140	3,9%
Oud – Turnhout	572	17,9%	91	2,8%	505	13,2%	140	3,6%
Retie	325	13,0%	71	2,8%	323	10,7%	103	3,4%
Turnhout	3.152	23,6%	2.618	19,6%	2.466	16,6%	3.353	22,5%
Vosselaar	388	15,3%	114	4,5%	332	10,8%	160	5,2%
Arr. Antwerpen	38.061	10,8%	127.411	36,3%	30.538	8,2%	119.533	32,1%
Arr. Mechelen	22.822	22,2%	11.096	10,8%	19.857	17,9%	13.712	12,3%
Arr. Turnhout	20.563	18,0%	8.196	7,2%	19.507	14,6%	11.001	8,2%
Prov. Antw.	81.446	14,3%	146.703	25,8%	69.602	11,3%	144.246	23,4%
Vlaanderen	375.794	19,2%	295.789	15,1%	329.518	15,4%	319.589	14,9%

Bron: Volks- en Woningtelling 1981 en 1991

In verhouding tot de omliggende arrondissementen en het Vlaamse Gewest beschikt Kasterlee over een beperkt aandeel huurwoningen: 20,2% in 1991. In de praktijk betekent dit dat slechts 1 woning op 5 een huurwoning is. Ten opzichte van 1981 daalde het aandeel huurwoningen op alle niveaus. Een trend die zich ook in Kasterlee manifesteert ondanks de forse stijging van het absoluut aantal huurappartementen in de ganse regio. In Kasterlee worden er anno 1991 24% meer appartementen verhuurd dan in 1981 terwijl het aantal huurhuizen praktisch ongewijzigd blijft (+2%). Ondanks het feit dat het totaal aantal huurwoningen met 1.038 eenheden steeg, liep het relatief aandeel met 2,9% terug.

In verhouding tot het arrondissement Turnhout (76,3%;) en het Vlaams Gewest (68,2%) beschikt Kasterlee anno 1991 over een ruim aantal koopwoningen: 78,1% van het totaal woningbestand. Ten aanzien van de buurgemeenten waar de waarden variëren van 74% tot 80%, is het aandeel huizen in eigendom eerder gemiddeld. Het

aantal appartementen te Kasterlee steeg in de periode 1981-1991 met 29 eenheden zodat hun aandeel onveranderd bleef op 3% van het woningbestand. Belangrijk is de vaststelling dat de koopbeheersvorm in Kasterlee een stijgende trend vertoont (+1,4%) die het gevolg is van de stijging van zowel het aantal appartementen (+23%) als het aantal huizen (+27%) in eigendom.

Tabel 55: Evolutie van de koopbeheersvorm

	eigen woning 1981				eigen woning 1991			
	ééngesinshuis		appartement		ééngesinshuis		appartement	
Kasterlee	3.149	73,7%	128	3,0%	3993	75,2%	157	3,0%
Geel	6.718	66,3%	506	5,0%	7.667	68,9%	628	5,6%
Herentals	4.923	61,3%	429	5,3%	5.703	64,3%	425	4,8%
Lille	2.742	77,3%	108	3,0%	3.566	79,1%	95	2,1%
Olen	2.267	77,5%	60	2,1%	2.641	73,9%	134	3,8%
Oud – Turnh.	2.488	77,8%	43	1,3%	3.070	79,9%	88	2,3%
Retie	2.030	81,3%	70	2,8%	2.540	83,9%	51	1,7%
Turnhout	7.029	52,6%	449	3,4%	7.962	53,5%	967	6,5%
Vosselaar	1.956	77,2%	76	3,0%	2.457	79,6%	115	3,7%
Arr. Antw.	137.035	39,0%	47.299	13,5%	166.596	44,8%	51.326	13,8%
Arr. Mech.	62.069	60,5%	4.744	4,6%	71.616	64,4%	5.056	4,5%
Arr. Turnh.	81.728	71,4%	3.794	3,3%	96.994	72,6%	4.961	3,7%
Prov. Antw.	280.832	49,4%	55.837	9,8%	335.206	54,3%	61.343	9,9%
Vlaanderen	1.158.421	59,1%	116.393	5,9%	1.329.573	62,1%	130.787	6,1%

Bron: NIS Volks - en Woningtelling 1981 en 1991

3.6 Perceelsoppervlakten voor bewoning

Er is een toename van de gemiddelde oppervlakte van een voor bewoning bebouwd perceel. De oppervlakte is tussen 1985 en 2000 toegenomen van 927 m² naar 1.218 m². Dit is een stijging van 292 m² of 31% meer dan in 1985 en dit is heel wat meer dan de stijgingen in de buurgemeenten en Vlaanderen (16%). Deze toename heeft bovendien een grotere impact gehad aangezien de bouwpercelen anno 1985 al zeer groot waren. Kasterlee heeft daardoor de grootste bouwpercelen in vergelijking met de buurgemeenten.

Tabel 56: Evolutie van de perceelsoppervlakten voor bewoning°

	opp/perc. (m ²) 1985	opp/perc. (m ²) 2000	(m ²)	toename %
Geel	700	824	125	18
Herentals	459	555	97	21
Olen	649	833	185	28
Oud-Turnhout	895	1.122	227	25
Turnhout	329	357	28	9
Vosselaar	728	815	87	12
Kasterlee	927	1.218	292	31
Lille	865	1.045	180	21
Retie	1.005	1.159	154	15
Arr. Turnhout	725	901	177	24
Vlaanderen	546	635	89	16

Bron: De bebouwde oppervlakte in Vlaanderen, stativaria 18, augustus 1997 en NIS 2000

° appartementen, buildings, huizen, hoeven en bijgebouwen

4 Bouw-, verkavelings- en verkoopsactiviteiten

4.1 Bouw- en verkavelingsvergunningen

Tabel 57 geeft de afgeleverde bouw- en verkavelingsvergunningen weer voor de gemeente m.b.t. woningen. Bouw- en verkavelingsvergunningen 1988 – 1998.

Tabel 57: Bouw- en verkavelingsvergunningen 1988-1998

Jaar	woningbouw			totaal	verkavelingen/aantal kavels			tot. kav.
	Kasterlee	Lichtaart	Tielen		Kasterlee	Lichtaart	Tielen	
1988	49	53	10	112	5/12	2/5	4/16	33
1989	57	49	22	128	3/7	4/9	1/4	20
1990	49	33	15	97	11/57	1/22	3/32	111
1991	52	48	28	128	4/10	5/20	1/2	32
1992	60	56	36	152	8/20	5/15	1/3	38
1993	53	49	23	125	5/31	5/13	5/36	80
1994	65	45	26	136	5/35	4/23	1/2	60
1995	59	44	21	124	5/26	1/3	3/11	40
1996	35	17	10	62	2/9	4/10	0/0	19
1997	55	23	18	96	8/37	5/11	4/8	56
1998	34	19	9	62	4/10	2/28	3/6	44
totaal	568	436	218	1222	254	159	120	533

Bron: Gemeentebestuur Kasterlee

Deze cijfers tonen voor de laatste jaren een betrekkelijk grote bouwactiviteit in de gemeente. Gemiddeld werden er 111 bouwvergunningen per jaar afgeleverd en kwamen er 48 nieuwe kavels per jaar op de markt. De nieuwbouw neemt het overgrote deel in van de bouwvergunningen, het aantal renovaties is zeer laag (bron: statistiek van de gebouwen voor de betreffende jaren). Bij de verkavelingen waren 1990 en 1993 de piekjaren. Deze piekjaren werden gevolgd door de jaren met de grootste bouwactiviteit.

De laatste drie jaar werden ongeveer 430 onbebouwde kavels ingevuld met nieuwbouw. Het grootste deel van de nieuwe woningen was gelegen langs de uitgeruste wegen (53%), 34% was gelegen in goedgekeurde verkavelingen in het woongebied en 12% werd gerealiseerd als lintbebouwing.

4.2 Realisatiegraden van verkavelingen

De realisatiegraden van verkavelingen van enige omvang (vijf en meer kavels) liggen in de hele regio betrekkelijk hoog en lopen ongeveer gelijk met andere gemeenten (bron: woningbehoeftestudies andere gemeenten). Recente verkavelingen hebben een gemiddelde realisatiegraad van 70% op 5 à 7 jaar.

4.3 Evolutie van de verkoopprijzen voor bouwgronden

Tabel 58 geeft voor de verschillende administratieve niveaus de evolutie van het aantal verkochte bouwgronden, de gemiddelde perceelsoppervlakte en de gemiddelde verkoopprijs/m².

Op alle bovengemeentelijke niveaus wordt een daling van de verkoop van bouwgronden vastgesteld. Een eerste daling doet zich voor na 1994 en een tweede na 1997. Tussen 1992 en 1999 vermindert de totale verkoop op Vlaams niveau met 35%. Binnen het arrondissement Turnhout liep het aantal verkopen zelfs terug tot bijna de helft van 1992. Mogelijke verklaring hiervoor zijn de hoge grondprijzen maar deze kunnen zowel oorzaak als gevolg zijn van een beperkter aanbod. Immers sterk stijgende grondprijzen werken speculatie in de hand waardoor minder gronden te koop worden aangeboden.

In de periode 1992-1999 stegen de grondprijzen in het arrondissement Turnhout met 133% van 800 BEF/m² in 1992 naar 1.867 BEF/m² in 1999 (Vlaanderen +87%). In Kasterlee stegen de prijzen met maar liefst 237% en kostte een stuk grond anno 1999 gemiddeld 2.377 BEF/m² tegenover 705 BEF/m² in 1992. Of een prijs die anno 1999 gemiddeld 23% hoger ligt dan het Vlaamse niveau. Dit staat in schril contrast met de situatie in het begin van de negentiger jaren toen een stuk bouwgrond gemiddeld 32% minder kostte dan een Vlaams perceel.

Andere bronnen zoals het studie bureau Stadim maken melding van nog beduidend hogere grondprijzen. Zo zou een middelgroot perceel bouwgrond in 1999 een verkoopwaarde hebben van 3.573 BEF/m².

Jonge gezinnen die een bouwgrond wensen te verwerven worden bijgevolg niet alleen geconfronteerd met een jaarlijks kleiner wordend aanbod maar ook met sterk gestegen grondprijzen.

Worden de NIS gegevens uit Tabel 58 verbonden aan de inkomensgegevens van 1998 cfr. Tabel 49 dan kan volgende conclusie getrokken worden: in 1992 kostte een perceel bouwgrond van 6 are ca. 423.000 BEF of ongeveer de helft van een gemiddeld gezinsinkomen en 6 jaar later 1.035.000 BEF of meer dan een gemiddeld jaarinkomen.

Tabel 58: Evolutie van de verkoopprijzen voor bouwgronden

Aantal	Kasterlee		Arr.Turnh	Provincie			Vlaanderen	
1992	163	0,6%	2.594	10%	7.068	27%	26.550	100%
1993	99	0,4%	2.334	9%	6.872	27%	25.540	100%
1994	115	0,5%	2.454	10%	6.474	25%	25.392	100%
1995	79	0,4%	1.869	9%	4.929	23%	21.222	100%
1996	65	0,3%	1.941	9%	4.899	24%	20.659	100%
1997	78	0,4%	1.970	9%	4.888	23%	21.136	100%
1998	52	0,3%	1.388	8%	4.060	23%	17.993	100%
1999	91	0,5%	1.419	8%	3.859	23%	17.145	100%
gem.opp.								
1992	1.748	136	1.476	115	1.417	110	1.288	100
1993	1.452	120	1.371	114	1.216	101	1.207	100
1994	1.310	112	1.242	107	1.170	100	1.165	100
1995	1.768	144	1.366	111	1.254	102	1.231	100
1996	1.475	122	1.168	97	1.139	95	1.205	100
1997	1.420	117	1.203	99	1.148	95	1.213	100
1998	1.775	143	1.409	114	1.302	105	1.238	100
1999	1.055	81	1.178	91	1.253	97	1.297	100
prijs/m ²								
1992	705	68	800	77	1.099	106	1.034	100
1993	969	85	909	80	1.266	111	1.143	100
1994	1.016	81	1.057	84	1.418	113	1.252	100
1995	1.225	95	1.221	95	1.534	119	1.290	100
1996	1.397	102	1.254	91	1.575	115	1.372	100
1997	1.730	117	1.354	92	1.754	119	1.473	100
1998	1.725	101	1.412	83	1.899	111	1.711	100
1999	2.377	123	1.867	97	2.190	113	1.932	100

Bron: Financiële statistieken van de verkopen van onroerende goederen

4.4 Evolutie van de verkoopprijzen voor woningen

Tabel 59 geeft voor de verschillende administratieve niveaus de evolutie van het aantal verkochte woningen (huizen + appartementen) evenals de gemiddelde verkoopprijs.

Tabel 59: Evolutie van de verkoopprijzen voor woningen

huizen	Kasterlee		Arr. Turnh.		Provincie		Vlaanderen	
	aant.	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.
1992	81	0,2	2.340	6	11.405	28	40.767	100
1993	65	0,2	2.232	6	11.205	28	39.960	100
1994	74	0,2	2.300	6	11.004	28	39.932	100
1995	77	0,2	2.105	6	10.342	27	38.056	100
1996	62	0,2	2.214	6	10.201	26	38.572	100
1997	55	0,1	2.196	5	10.362	25	41.310	100
1998	40	0,1	2.183	5	9.902	24	40.503	100
1999	63	0,1	1.979	5	10.259	24	42.212	100
gem.prijs								
1992	2.683	120	2.322	103	2.354	105	2.244	100
1993	2.894	120	2.556	106	2.579	107	2.420	100
1994	3.044	119	2.729	107	2.787	109	2.560	100
1995	3.224	119	2.917	108	2.926	108	2.706	100
1996	3.390	122	2.883	103	2.852	102	2.790	100
1997	3.312	117	2.878	101	2.810	99	2.838	100
1998	3.656	121	3.116	103	2.976	99	3.013	100
1999	4.169	128	3.402	104	3.197	98	3.257	100
appartement								
aantal	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
1992	6	0,0	418	2	6.830	35	19.314	100
1993	12	0,1	524	3	6.559	34	19.395	100
1994	5	0,0	523	3	6.776	33	20.513	100
1995	0	0,0	482	3	6.228	35	17.967	100
1996	3	0,0	605	3	7.146	34	20.929	100
1997	7	0,0	676	3	7.544	35	21.739	100
1998	3	0,0	576	3	7.281	33	21.802	100
1999	11	0,0	639	3	8.251	34	24.099	100
gem.prijs								
1992	4.877	229	2.118	99	1.896	89	2.132	100
1993	2.630	118	2.274	102	2.099	94	2.225	100
1994	1.831	81	2.503	110	2.280	100	2.269	100
1995	0	0	2.564	108	2.269	95	2.377	100
1996	2.700	109	2.684	108	2.358	95	2.482	100
1997	3.739	145	2.763	107	2.389	93	2.581	100
1998	2.500	91	2.893	105	2.502	91	2.749	100

	Kasterlee	Arr. Turnh.		Provincie	Vlaanderen			
1999	2.808	98	3.044	106	2.577	90	2.865	100

Bron: Financiële statistieken van de verkopen van onroerende goederen

Over de periode 1992-1999 steeg de gemiddelde prijs van een huis te Kasterlee met ca.55% (arr. Turnh 46% en Vl.45%) terwijl het aanbod terugliep van 0,2% tot 0,1% van de Vlaamse woningkoopmarkt. Anno 1999 kost een woning in Kasterlee gemiddeld 4,17 miljoen en betaal je voor een eigen woning 28% meer dan het Vlaamse gemiddelde. Dit wijst op de aanwezigheid van kapitaalcrachtige kandidaat kopers en impliceert tevens dat het verwerven van een eigen woning voor de modale burger moeilijker wordt. De verkoop van appartementen is beperkt en zowel het aanbod als de prijs fluctueert sterk over de jaren.

Anno 1992 is voor het verwerven van een eigen woning 3,1 maal het gemiddelde jaarlijkse gezinsinkomen (Tabel 49) nodig, anno 1998 is dit reeds opgelopen tot 3,7 maal.

VI ANALYSE GEMEENSCHAPSVOORZIENINGEN

1 Definitie

De omzendbrief betreffende de inrichting en de toepassing van de ontwerp-gewestplannen en gewestplannen van 8 juli 1997 (BS 23.08.1997) geeft een definitie.

Openbare nutsvoorzieningen en gemeenschapsvoorzieningen zijn voorzieningen die gericht zijn op de bevordering van het algemeen belang en die ten dienste van de gemeenschap kunnen worden gesteld. De voorzieningen kunnen opgericht en uitgebaat worden door de overheid of een privé-instelling/persoon voor zover deze laatste geen winstbejag nastreven en de voorzieningen werkelijk ten dienste staan van de gemeenschap.

De volgende voorbeelden geven weer welke functies zoal worden verstaan onder openbare nutsvoorzieningen en gemeenschapsvoorzieningen:

- openbare instellingen voor medische verzorging
- gemeentehuis en gebouwen voor gemeentelijke diensten
- cultureel centrum, openbare culturele voorzieningen (bibliotheek, theater, ...)
- politie
- brandweer
- gebouwen voor overheidsdiensten
- sociale voorzieningen (kribbe, rusthuis, bejaardenvoorzieningen, ...)
- openbare instellingen voor mentaal en fysisch gehandicapten
- gevangenis, wederopvoedingsgesticht
- gebouwen voor openbaar vervoer, openbare parkings, vlieghavens
- posterijen, telefonie
- gerechtsgebouwen

- religieuze instellingen, eredienstgebouwen

2 Planningscontext

Richtlijnen vanuit de gewestplanbestemmingen

De openbare nutsvoorzieningen en gemeenschapsvoorzieningen kunnen worden voorzien in:

- De woongebieden: Aangezien de meeste van deze voorzieningen een grote relatiefrequentie tot het publiek hebben (vb. scholen, rusthuis, ...), horen ze thuis in de woonzone voor zover ze verenigbaar zijn met de omgeving.
- Gebieden voor openbare nutsvoorzieningen en gemeenschapsvoorzieningen: Deze gebieden hebben een specifieke bestemming gekregen aangezien het de bedoeling is op lange termijn enkel openbare nutsvoorzieningen en gemeenschapsvoorzieningen toe te laten en geen andere functies. Voorbeelden zijn o.a. een rusthuis in de woonkern waarvan men wil dat op deze plaats nooit andere huisvestingsprojecten zullen komen, een waterzuiveringsinstallatie nabij een beekvallei, een begraafplaats buiten de woonkern.
- Andere gebieden: Indien er nieuwe voorzieningen (van lokaal belang) bijkomen en deze hinderlijk zijn omwille van hun functie of omvang (b.v. een containerpark), dan kunnen deze buiten de woonzones worden voorzien voor zover ze verenigbaar zijn met de algemene bestemming en het architectonisch karakter van het gebied. In dit geval moet een motiveringsnota worden opgemaakt waarin men eerst alle alternatieve locaties in de woonzone afweegt en waarin men vervolgens aantoot dat de vooropgestelde locatie buiten de woonzone de enige inplantingsmogelijkheid is.

Richtlijnen vanuit het RSV en het RSPA

Volgens het subsidiariteitsbeginsel worden door drie beleidsniveaus structuurplannen opgemaakt. Een gemeentelijk ruimtelijk structuurplan richt zich naar de ruimtelijke structuurplannen van het gewestelijke en het provinciale niveau. Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen geeft inzake openbare nutsvoorzieningen en gemeenschapsvoorzieningen de volgende richtlijnen:

- Kasterlee is gelegen in het buitengebied waar de open ruimtelfuncties overwegen. Andere functies zoals recreatie en toerisme, waterwinning en ontginningen, gemeenschaps- en nutsvoorzieningen kunnen als hoofdfunctie voorkomen, maar ze zijn niet structuurbepalend voor het buitengebied.

- De aan het wonen gekoppelde gemeenschaps- en nutsvoorzieningen worden geconcentreerd in de kernen van het buitengebied. Het niveau en de reikwijdte van de voorzieningen wordt in overeenstemming gebracht met het belang van de kern. Bij niet aan het wonen gekoppelde gemeenschaps- en nutsvoorzieningen moet de schaal aansluiten bij de schaal van het landschap en mag de omvang de structuurbepalende functies van het buitengebied niet aantasten.
- Containerparken en kringloopcentra worden in het kader van het gemeentelijk structuurplanningsproces gelokaliseerd in de kern met respect voor de ruimtelijke draagkracht van de omgeving of op een bedrijventerrein dat aansluit bij de kern.

Het Ruimtelijk Structuurplan Provincie Antwerpen geeft inzake openbare nutsvoorzieningen en gemeenschapsvoorzieningen geen specifieke richtlijnen.

3 Openbare nuts- en gemeenschapsvoorzieningen in Kasterlee

De ruimtebehoefte van openbare nuts- en gemeenschapsvoorzieningen wordt in het GRS verwerkt voor zover er behoeften zijn. De voorzieningen zijn als deelstructuur niet structuurbepalend zodat het wensbeeld van deze voorzieningen vervat zit in de visie op de microstructuur. In deze gewenste microstructuur worden de deelstructuren tegenover mekaar afgewogen. Een weergave van het wensbeeld van openbare nuts- en gemeenschapsvoorzieningen zal dan ook plaatsvinden na het afwegingsdocument en verwerkt zitten in de gewenste microstructuren (niveau dorpskern, deelruimte).

Aandachtspunten zijn:

- Uitbreidingsmogelijkheden voor kerkhoven: Uitbreiding in woonzone of in open ruimte. In open ruimte afwegen met open ruimtelfunctie (kerkhof Kasterlee aan de schietstand <-> Rulheide als structuurbepalend landschappelijk relict). In woonkern afwegen met onteigenings- of aankoopkost (kerkhof Tielen omgeven door niet ontsloten gronden).
- Gedeeltelijke zonevreemde uitbreidingen: Vergunningstoestand nakijken en afwegen met open ruimtelfunctie (Militaire gebouwen Tielen in de vallei van de Kaliebeek, uitbreidingen De Mast Kasterlee in natuurgebied van de heuvelrug). Begrenzings dienen aangegeven te worden.
- Zonevreemde nutsvoorzieningen: Vergunningstoestand nakijken en afwegen met de open ruimtelfuncties (containerpark in landbouwzone waarvan de ontsluiting conflicteert met recreatieve fiets- en wandelpotenties, kleuterschool in landbouw-

zone die functioneel weinig tot geen relatie meer heeft met het gehucht Hoeven en een grote dynamiek teweeg brengt)

- Culturele voorzieningen: Uitbreiding via opkoop bestaande gebouwen of nieuwbouw (aankoop woning voor uitbreiding ontmoetingscentrum Lichtaart, nieuwbouw Binnenpad als cultureel centrum voor Kasterlee). Bereikbaarheid en parkeermogelijkheden afwegen. Intensiever gebruik bestaande parkings afwegen (parking gemeentehuis overdag, 's avonds voor cultureel centrum)

Om de ruimtebehoefte van openbare nuts- en gemeenschapsvoorzieningen te achterhalen worden de analyses in onderstaande tabel aan de ambtelijke werkgroep voorgelegd. Functies zoals ontmoetingscentra, kribbes, mutualiteiten zijn zo kleinschalig en ingebed in het kernweefsel dat ze niet afzonderlijk in een ruimtelijk structuurplan worden onderzocht. Een uitvoeringsplan is hiervoor het geëigende instrument.

Voorziening	huidige bestemming	ruimtebehoefte	bestemming uitbreidingszone	opmerking	termijn
Gebouwen en infrastructuur voor gemeentelijke diensten					
Gemeentehuis KA	woonzone				
Gemeentelijke werkplaats KA	woonzone			op deze plaats houden of verhuis?	
Gemeentelijke werkplaats TI	?			is de ontsluiting goed?	
Containerpark KA	landbouwzone			zonevreemd, moeilijke ontsluiting	
Culturele voorzieningen					
Masereelcentrum KA	openbaar nut	ja			
Bibliotheek KA	woonzone				
Bibliotheekfiliaal LI	woonzone				
Bibliotheekfiliaal TI	woonzone				
Kazernes en bijhorende infrastructuur					
Politie KA	woonzone	nee		herlokalisatie naar rijkswachtkazerne	
Rijkswachtkazerne LI	woonzone	ja		uitbreiding i.f.v. eenheidspolitie	
Brandweer KA	woonzone			op deze plaats houden of verhuis?	
Brandweer TI	?				
Derde bataljon para TI	militair domein			gedeeltelijk zonevreemd	
Politieschietstand KA	zone voor openbaar nut	nee		gedeelte voor uitbreiding kerkhof	
Onderwijsinstellingen					
Sancta Maria instituut (middelbaar) KA	zone voor openbaar nut				
De Mast (BUSO) KA	zone voor openbaar nut			zonevreemde uitbreidingen	
Vrije meisjesschool (lager) KA	woonzone				
Gemeenteschool (lager) KA	woonzone				
Kleuterschool Boslaan KA	zone voor openbaar nut				
Kleuterschool Isschot KA	woong. landelijk karakter				
Kleuterschool Hoeven KA	landbouwzone			zonevreemd, niet gehuchtgebonden	
Vrije basisschool (kleuter + lager) LI	zone voor openbaar nut				
Gemeenteschool (lager) LI	zone voor openbaar nut				
't Bosvriendje (kleuter) LI	zone voor openbaar nut				
Vrije Basisschool (kleuter + lager) TI	woonzone				
Kleuterschool Kasteeldreef TI	gerealiseerd WUG				
Sociale voorzieningen					
Rusthuis de Kastelse Bergen KA	woonzone				
Rusthuis het Binnenhof LI	woong. landelijk karakter				
Oud rusthuis Sancta Lucia LI	zone voor openbaar nut				
Opvangcentrum ongehuwde moeders	zone voor openbaar nut				
OCMW kantoren LI	woonzone				
Andere					

BIJLAGEN

Station Tielen + stapelplaats RTT	zone voor openbaar nut			spoorwegbypass?	
Postkantoor KA	woonzone				
Kerkhof KA	zone voor openbaar nut	ja	gemeenschappelijke uitbouw of per kern ?	verdere uitbreiding aan schietstand	
Kerkhof LI	zone voor openbaar nut	nee		geïsoleerde ligging in heuvelrug	
Kerkhof TI	zone voor openbaar nut	nee		bouwgronden reserveren lange termijn	
Waterzuiveringsstation	zone voor openbaar nut	ja		relatie met vallei?	

VII KRACHTLIJNEN VAN HET MER EXPRESWEG N19 SECTIE KASTERLEE-GEEL

1 Inhoud van het MER

Vergelijking van 2 tracékeuzes en toetsing ervan aan de referentiesituatie (huidige situatie in een beleidsscenario verkeer).

Basistracé

gaat uit van het parallel doortrekken van expresweg (helpt van een 2x2 weg) parallel aan de bestaande weg:

- met ondertunneling van de Hoge Mouw (lengte ca 520 m)
- met de aanleg van rotondes
  - ter hoogte van de Roerdompstraat
  - ter hoogte van de aansluiting op de ring van Geel
- met de aanleg van laterale wegen
  - tussen Langenaart en Roerdompstraat aan de westzijde
  - tussen Hanestrik en jaagpad kanaal langs beide zijden
  - ten zuiden van Molderbeemdendijk aan de westzijde
- met de aanleg van bruggen
  - een brug over de Kleine Nete voor de expresweg
  - een brug over de Kleine Nete voor de laterale ventweg Langenaart – Roerdompstraat
  - een brug over het Kanaal Bocholt - Herentals.

Alternatief tracé

omleiding rond Kasterlee met aansluiting op bestaand traject ten noorden van de Kleine Net:

- met ondertunneling van de Hoge Mouw (lengte ca 520 m)
- aanpassing van het bestaande tracé
- met de aanleg van rotondes:
  - ter hoogte van de aansluiting van de omleidingsweg op de bestaande weg (1)

- ten noorden van Ten Aard (2); huidige verkeerslichten worden opgeheven
- tussen het Kanaal en de aansluiting op de ring van Geel (3)
- met de aanleg van laterale wegen
  - tussen Roerdompstraat en rotonde 2
  - in Ten Aard voor ontsluiting van de bestaande woningen via rotonde 2
  - ten zuiden van het kanaal voor ontsluiting van de bestaande woningen via rotonde 3.

2 Samenvatting van de besluiten

Hieronder wordt een samenvatting gegeven van de belangrijkste conclusies: citaten (tussen “ ”)+ een korte duiding (cursief).

Discipline bodem

“Ook na toepassing van de milderende maatregelen blijft voor de discipline bodem de uitvoering volgens het alternatief tracé de meest milieuvriendelijke keuze. Het basistracé heeft een veel grotere ruimtelijke impact in een gebied dat nog vrij gaaf is met een sterke relatie tussen bodempotentieel en bodemgebruik. Uitvoering van het alternatief tracé is ook ten aanzien van cumulatieve effecten als het meest milieuvriendelijk te beschouwen.”

Effecten zijn onder meer bodemverdichting, ontwatering en andere vormen van verstoring van de waterhuishouding (kwel), ontvening, bodemprofielverstoring. De negatieve balans hangt samen met het feit dat het basistracé over een grote afstand (zeer) natte podzols en alluviale gronden doorsnijdt. Het alternatief tracé mijdt bovendien de echte veengronden. De effecten zijn belangrijk omdat de authenticiteitswaarde van de bodems hoog is.

Discipline water

“Ook na toepassing van de milderende maatregelen blijft voor de discipline oppervlaktewater de uitvoering volgens het alternatief tracé de meest milieuvriendelijke keuze. Geen bijkomende kruisingen (alternatief tracé) is nog altijd beter dan zelfs milieuvriendelijk uitgevoerde kruisingen. Het alternatief tracé heeft het bijkomende voordeel dat ook een groot deel van de kruisingen op de bestaande weg kunnen worden aangepast. Hierdoor verdwijnt een belangrijke barrièrewerking en aantasting van de structuurkenmerken. Het project uitvoeren volgens alternatief tracé geeft aldus op het vlak van oppervlaktewater een meerwaarde aan het gebied indien de milderende maatregelen rigoureus worden toegepast.”

De negatieve effecten hebben te maken met: het afsnijden van waterlopen, het inbuizen van waterlopen, het verhogen van run-off en piekdebieten, het vernietigen van structuurkenmerken, het doorbreken of bemoeilijken van faunamigratie (barrièrewerking tussen belangrijke ecotopen, waarbij en waterloop doorgaans een belangrijke migratiefunctie heeft.) Doordat de ingrepen in het basistracé op veel grotere schaal plaatsvinden (lente, oppervlakte verharding), zijn de effecten ook groter. Ook de cumulatieve effecten (oude tracé + nieuwe tracé) spelen hier. Inzake waterkwaliteit gebeurt er waarschijnlijk enkel een verschuiving maar geen toename van het probleem.

Discipline grondwater

“Blijvende effecten met betrekking tot het aspect grondwater, na toepassing van de milderende maatregelen, zijn beperkt tot een wijziging van het oppervlakkige ontwateringspatroon ter hoogte van de nieuwe aangelegde delen van het tracé. Door de beperking in lengte van de nieuw aan te leggen tracédelen, is er een lichte voorkeur voor uitvoering van het alternatief tracé.”

Het feit dat de blijvende effecten eerder gering zijn, heeft te maken met het feit dat de grootste ingrepen (bemaling tijdens de werken) slechts tijdelijk van aard zijn. Een tweede verklaring voor de eerder geringe effecten kan teruggebracht op het feit dat de weg in ophoging (1 m boven maaiveld) wordt aangelegd waardoor de ontwateringsgrachten minder diep moeten worden aangelegd zodat de ontwateringseffecten geringer zijn. Keerzijde van de medaille is dat door deze aanleg in ophoging de grotere landschappelijke impact en geluidsimpact zijn.

Discipline lucht

“De referentietoestand (bestaande toestand volgens beleidsscenario) geeft aan dat, wanneer geen nieuw tracé wordt aangelegd, en alle verkeer over de bestaande weg moet, ook in de toekomst de luchtverontreiniging ter hoogte van de bebouwing onder de vastgestelde norm blijft.

Uit de berekeningsgegevens blijkt verder wel dat de luchtkwaliteit sterk verbetert in de dorpskern van Kasterlee (bij beide alternatieven) en tevens ter hoogte van de woonkern van Ten Aard bij uitvoering van het basistracé.

Vanuit de optiek woonkwaliteit wordt voor het aspect lucht aldus de voorkeur gegeven aan het basistracé. De luchtkwaliteit is hier echter, gezien de lage concentraties, niet te beschouwen als cruciale factor.”

Regionaal (regio Turnhout – Geel – Kasterlee) zal de totale immissie uiteraard niet worden beïnvloed door het project. Er zal enkel een verschuiving optreden afhankelijk van het scenario. De effecten zijn bovendien beperkt omdat in alle scenario 's in

alle impactzones de concentraties van elk van de vervuilende stoffen ver beneden de vastgestelde norm blijft.

Discipline geluid

“Uit de diverse analyses blijkt dat de uitvoering van het basistracé te verkiezen is ten opzichte van het alternatief tracé.

Het enige argument hiertegen is dat aan de Kleine Nete een iets hogere verhoging wordt vastgesteld. Deze verhoging kan echter ongedaan gemaakt worden door gebruik te maken van een open asfalt over een strook die valt binnen een zichtsveld van ca 45° ten opzichte van punt 5. Uiteraard dient dit weggedeelte in het bijzonder onderhouden te worden om de akoestische eigenschappen te behouden. Een zelfde bemerking geldt voor “Gooreind”.

Bemerk dat naast deze maatregelen ten behoeve van de Kleine Nete uiteraard een tunnel met absorberende wanden dient aangelegd te worden ter hoogte van de Hoge Mouw en dat er moet naar gestreefd worden dat de aangelegde weg zo laag mogelijk komt te liggen ten opzichte van het bestaande landschapsprofiel.

Uitvoering van het project heeft geen of een verwaarloosbare invloed op het geluidsklimaat in het natuurgebied “De Zegge”. Aansluiten van de Roerdompstraat op de N19 kan een verhoogde verkeersintensiteit met zich meebrengen richting Bobbejaanland. Dit zal het geluidsklimaat ter hoogte van “De Zegge” negatief beïnvloeden.”

Remediërende maatregelen (tunnel met absorberende wanden en geluidsarme wegbedekking) worden als standaard beschouwd, zodat op de meeste plaatsen hoe dan ook een verbetering ontstaat t.o.v. de huidige. Op meer dan 300 m afstand is de impact van de N19 als geluidsbron niet meer dominant t.o.v. andere geluidsbronnen en kunnen beide alternatieven als gelijkwaardig beschouwd worden. Op kortere afstand is er wel een dominant effect van de weg. Naarmate meer woningen binnen de invloedssfeer gelegen zijn (verwachte geluidsniveaus hoger dan de norm) is het negatieve effect groter. Voor omgeving ten Aard scoort het alternatief tracé op die basis slechter dan het basistracé maar vergelijkbaar t.o.v. de huidige situatie. Voor omgeving Kasterlee scoren het basistracé en het alternatief tracé gelijk en beide beter dan de referentietoestand.

Discipline fauna en flora

“Voor het basistracé:

- de directe en indirecte biotoopverliezen kunnen vrij goed gemilderd worden

- de versturende invloed die uitgaat van het tracé (geluid, licht) zal ter hoogte van de Kleine Netevallei een blijvende negatieve invloed hebben, mogelijk met uitbreiding tot het natuurreservaat De Zegge”

“Voor het alternatief tracé:

- direct biotoopverlies blijft beperkter, ook na mildering. Rustverstoring zal belangrijk blijven voor het gebied “Zaarden” en “Breeven” en kan niet gemilderd worden.
- Ook na toepassing van een reeks milderende maatregelen blijft voor de discipline fauna en flora het alternatieve tracé de meest milieuvriendelijke keuze.”

De grootste negatieve effecten zijn te verwachten van rustverstoring (licht en geluid) door het verkeer, barrièrewerking, aantasting van eco-hydrologische processen door ingrepen in het hydrologische milieu, direct indirect biotoopverlies en indirect biotoopverlies (door wijziging in bodemsamenstelling, waterhuishouding, waterkwaliteit en –kwantiteit).

Voor het basistracé is de impact van de rustverstoring en barrièrewerking groter, vooral door het cumulatieve effect van de parallelle wegen. Ook de aanwezigheid van een rotonde aan de Roerdompstraat (enkel voorzien in het basistracé) speelt hierbij een rol omdat dit aanleiding kan geven tot een verhoging van de verkeersdruk op de Roerdompstraat waardoor ook de Zegge inzake rust en barrièrewerking onder druk komt.

Ingrepen in het fysisch milieu kunnen aanleiding geven tot biotoopwijziging of –verlies. Dit effect speelt sterker bij het basistracé omdat de ingrepen op grotere schaal plaatsvinden. Het plots wijzigen van waterkwaliteit en kwantiteit met negatieve gevolgen voor een aantal zeldzame vissoorten, kan gemilderd worden via bufferbekkens.

Voor het alternatief tracé is de impact op alle terreinen vergelijkbaar met de referentiesituatie.

Discipline landschap

“Na toepassing van de milderende maatregelen levert dit volgende resultaten op voor de twee alternatieven:

- basistracé;
Een tijdelijke vermindering van de visuele belevingswaarde is niet te milderen. De permanente verstoring en versnippering van de open ruimte is een blijvend effect. Het aanbrengen van schermbeplanting kan de zichtbaarheid van de negatieve beeldrager verminderen.

Heraanplanting van bomen en struiken herstelt gedeeltelijk de vernietiging van kleine landschapselementen en de verbreding van de ecologische verbindingsfunctie. De auditieve verstoring die uitgaat van het nieuwe tracé kan belangrijk zijn voor het natuurgebied “De Zegge”. Het niet – aansluiten van de Roerdompstraat op het basistracé en het aanbrengen van beplantingen kunnen milderend werken.

- alternatief tracé

De permanente verstoring en versnippering van de open ruimte en de tijdelijke vermindering van de visuele landschapsbeleving is veel beperkter in vergelijking met het basistracé, maar deze effecten zijn ook hier niet te milderen.

De aansluiting op de N19 gebeurt op korte afstand van de hoogspanningslijn, zodat de negatieve beeldrager worden gebundeld.

Door heraanplantingen van bomenrijen en houtkanten langs de nieuwe wegbermen kan het verlies aan opgaande groen in het landbouwgebied gemilderd worden.

Ook na het nemen van de remediërende maatregelen voor de discipline Landschappen geniet het alternatief tracé de voorkeur.

Tevens wordt het conflict aangehaald van het doorsnijden van 2 gerangschikte landschappen met het basistracé (Hoge Mouw, Gooreind), hetgeen onvermijdelijk moet leiden tot gedeeltelijke declassering. De effecten van landschapsecologische relaties (barrièrewerking) en het verdwijnen van opgaande begroeiing werden reeds eerder besproken (fauna en flora). De benadering vanuit de belevingswaarde is een andere invalshoek, die een negatievere quotering geeft voor het basistracé dan het alternatief tracé, dat opnieuw vergelijkbaar is met de referentiesituatie.

Discipline Mens (sociaal – organisatorische aspecten)

De ruimtelijke effecten bij de realisatie van het basistracé zijn duidelijk veel negatiever dan diegene bij de realisatie van het alternatief tracé. Het basistracé houdt geen rekening met de ruimtelijke draagkracht, breekt bestaande ruimtelijke kwaliteiten en brengt onherstelbare schade toe aan de ruimtelijke omgeving.

Inzake verkeer zijn er positieve effecten met een licht betere score van verkeerseffecten (verkeersgeleiding, -veiligheid, -leefbaarheid) in het basistracé. Deze effecten blijven echter beperkt tot het niveau van het tracé zelf (verblindings tussen Kasterlee en Geel, aangeduid als macroniveau) en tot de deelgebieden (aangeduid als mesoniveau). Deze laatste hebben vooral betrekking op de Kern Geel Ten Aard.

De aanleg van het basistracé is niet conform met de in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen aangeduide categorisering van de wegen. Hierdoor wordt het verkeerssysteem op Vlaams niveau duidelijk verstoord. Het toebedelen van een verbindings-

functie op Vlaams niveau zal leiden tot het aantrekken van grotere bovenregionale verkeersstromen waardoor nieuwe problemen ten noorden en ten zuiden (ring Geel en verder) van het basistracé gegenereerd wordt. Dit kan leiden tot ongecontroleerde ontwikkelingen waardoor nieuwe maatregelen genomen moeten worden. Omwille van het functioneren van het verkeerssysteem op Vlaams schaalniveau, wordt het alternatief tracé, ook verkeerskundig positiever geëvalueerd dan het basistracé.

De alternatieven worden vergeleken op basis van hun impact op kenmerkende functies, ruimtelijke samenhang, beheerbaarheid, verkeer, beleving. De verkeersafwikkeling wordt gemodelleerd op basis van het multimodaal model. In het basistracé wordt de verbindingfunctie van de N19 beklemtoond; de ontsluitingsfunctie is in dit tracé beperkt tot Kasterlee, Geel en Bobbejaanland. In het alternatief tracé is de verzamel functie van de regio tussen Geel en Kasterlee en een mogelijke ontsluiting van Bobbejaanland de hoofdfunctie.

De beoordeling verkeersleefbaarheid van ten Aard is gunstiger voor het basistracé dan het alternatief tracé. Het alternatief tracé leidt wel tot iets een grotere reductie van het verkeer in Kasterlee centrum dan het basistracé.

Algemeen besluit

In het MER worden 2 alternatieve tracés met elkaar vergeleken. Er wordt uitgegaan van een ondertunneling van de Hoge Mouw over een afstand van 520 m en dit voor beide alternatieven. De tracés verschillen ten zuiden van de ondertunneling:

- Het basistracé sluit na omleiding (met ondertunneling) rond Kasterlee via een parallelle verbinding aan de bestaande weg met brug over Kleine Nete en kanaal, aan op de ring van Geel (rotonde). Verder wordt nog een rotonde voorzien voor aansluiting Roerdompstraat op het nieuwe tracé met een laterale ventweg tussen Roerdompstraat en Langenaart die eveneens de kleine Nete overbrugt.
- Het alternatieve tracé sluit na omleiding (met ondertunneling) rond Kasterlee ten noorden van de Kleine Nete via een rotonde opnieuw aan op het bestaande tracé. Een tweede rotonde wordt voorzien ten noorden van Ten Aard, waarop langs beide zijden laterale wegen aansluiten ter ontsluiting van Ten Aard, evenals een laterale weg ter ontsluiting van de Roerdompstraat.

Het MER vergelijkt beide tracés ten opzichte van elkaar en ten opzichte van de referentiesituatie (huidige situatie) op basis van de disciplines bodem, water, lucht, geluid, landschap, fauna en flora, mens. Ook het effect van eventuele milderende maatregelen wordt in rekening gebracht.

Het alternatief tracé krijgt (ook met milderende maatregelen) voor alle disciplines een betere beoordeling dan het basistracé, met uitzondering van de aspecten geluid en verkeersleefbaarheid (deelaspect van discipline “mens”). Op deze terreinen is de

evaluatie genuanceerd: voor Ten Aard is het basistracé gunstiger inzake geluid en verkeersleefbaarheid dan het alternatief, dat hier vergelijkbaar scoort met de referentiesituatie. Voor Kasterlee dorp zijn beide alternatieven inzake geluid en verkeersleefbaarheid aan elkaar gelijk en merkbaar beter dan de referentiesituatie. Inzake geluid heeft het basistracé evenwel een potentieel negatieve impact op het reservaat de Zegge doordat de koppeling van de Roerdompstraat een aanzuigeffect op het verkeer kan veroorzaken.

De negatievere beoordeling van het basistracé dan het alternatief tracé voor de overige disciplines vindt een verklaring in het feit dat alle ingrepen op een grotere schaal plaatsvinden, vaak versterkt door het cumulatieve effect van de parallelle wegen. De negatieve impact hangt ook samen met de hoge waardering en hoge kwetsbaarheid van grote delen van het projectgebied.

Milderende maatregelen kunnen de effecten in aantal gevallen enigszins beperken, maar zelden wegnemen. De ondertunneling (met gebruik van absorberende wanden), het gebruik van geluidsarme wegbedekking kunnen als essentiële milderende maatregelen beschouwd worden.

VIII BEKNOPTE EVALUATIE VAN DE ZOEKZONES VOOR LOKALE BEDRIJVIGHEID

Het zoeken naar een geschikte locatie om de behoefte aan lokale bedrijvigheid op te vangen verliep in verschillende fasen:

- screening van de gemeente op mogelijke locaties
- eerste selectie door toetsing aan locatiecriteria van ondermeer RSV + afweging in de stuurgroep à 3 weerhouden locaties
- tweede selectie door vergelijking van de 3 locaties; Tabel 60 geeft een overzicht.

Tabel 60: Vergelijking van de zoekzones voor lokale bedrijvigheid

Criterion	Kasterlee N19 Klein Rees		Lichtaart Hoebenschot noord		Tielen Gierlebaan	
grondvoorraad (bruto)	krap	-	voldoende	+	voldoende	+
Aansluiting op woonkern of bestaand terrein	Sluit niet aan op woonkern of bestaand terrein	-	Sluit aan op woonkern (Lichtaart) en op bestaand bedrijventerrein (Hoebenschot)	+	Sluit aan op bestaand bedrijventerrein (Gierlebaan)	+
ligging t.o.v. open ruimte en t.o.v. de rest van de gemeente	sluit niet aan op de kern ligt buiten de zandrug die geldt als noordelijke begrenzing en poort van Kasterlee centrum	-	sluit aan op de kern en op een bestaand bedrijventerrein ligt centraal in de gemeente	+	wordt gescheiden van het centrum door een open ruimte corridor ligt decentraal in de gemeente	-
ontsluiting	grenst aan een primaire weg II waarop geen nieuwe aansluitpunten kunnen gecreëerd worden: ontsluiting via Kleinrees	±	ontsluiting via bovenlokale verbindingsweg	+	ontsluiting via bovenlokale verbindingsweg	+
impact op wonen	ontsluiting via Kleinrees met impact op woonklimaat	±	ontsluiting via Achterlee (west) of woonwijk (oost) met impact op woonklimaat 2 woningen binnen de zoekzone	±	ontsluiting scheidt geen noemenswaardige problemen i.v.m. wonen	+
impact op landbouw	ingesloten agrarisch gebied met weinig potenties voor de landbouw	+	rand van agrarisch gebied (ruilverkavelingsgebied), legt echter geen hypotheek op functieren van de omgeving	±	ingesloten gebied met weinig potenties voor de landbouw	+
impact op fysisch systeem – natuur	geen bijzonderheden	±	geen bijzonderheden, voor zover buiten de winterbedding van Broekloop gelegen	±	gebied vervult een functie als “stedelijk” groen, aansluitend op Kasteelpark maar heeft op zich geen bijzondere natuurwaarde	±
visueel - landschap	visueel landschappelijk is de zone sterk aanwezig en levert een verdere visuele degradatie van het al verstedelijkte traject van de N19	-	Visueel landschappelijk is de impact beperkt	±	de corridorwerking van het Kasteelpark en (-) achterliggend gebied met kleinschalig landschap komt in het gedrang	
					----- milderende maatregel: behoud corridor langs Kemelbeek	±

Dit resulteerde in 2 geschikte locaties waarvan er één weerhouden werd voor de korte termijn, nl Tielen Gierlebaan.

De locatie N19 Klein Rees werd niet weerhouden na negatief in de plenaire vergadering en vanuit volgende afweging:

- Het gebied sluit niet aan op een bestaand bedrijventerrein en is niet nabij de kern gelegen
- Het gebied wordt ontsloten via een primaire weg II naar het hoofdwegennet; er mogen anderzijds geen nieuwe aansluitpunten op een primaire weg II worden aangebracht omwille van de prioritair doorstroomfunctie (de ontsluiting zou dan moeten gebeuren via een bestaand aansluitpunt)
- Ten zuiden van het gebied komt een NO-ZW gericht stuifzandrugcomplex dat de noordelijke grens van Kasterlee centrum markeert. De zone situeert zich buiten deze contouren.
- In geval van de specifieke optie om het bedrijventerrein te ontwikkelen ten zuiden van Kleinrees aansluitend op bestaande economische activiteiten langs de N19 doet zich het volgende probleem voor: door de ingeklemde ligging tussen N19, Kleinrees en de stuifzandrug in het zuiden is de grondreserve zeer krap om de gehele geraamde ruimtebehoefte (eventueel vermeerderd met herlokalisatiebehoefte) te kunnen opvangen. Een andere optie bestaat in het ontwikkelen van het gebied aan de overzijde van de N19. Deze oppervlakte is te beperkt om de geraamde ruimtebehoefte op te vangen.
- Van de bestaande zonevreemde non-agrarische activiteiten in dit gebied moet via een uitvoeringsplan eerst worden onderzocht in hoeverre deze gehandhaafd mogen blijven dan wel moeten herlokalisieren.
- De locatie is niet aangesloten op het gemeentelijke rioleringsnet.

IX INDICATIEVE LIJST MERKWAARDIGE GEBOUWEN

Inzake de specifieke beoordeling van merkwaardige gebouwen in geval van zonevreemdheid wordt uitgegaan van de gebouwen uit de "inventaris cultuurbezit"

X VERSLAGEN

1 Overleg met AMINAL m.b.t. de visie open ruimte

2 Verslag plenaire vergadering